

ANUL VI.

CLUJ,

1908.

RĂVAȘUL

Revistă culturală ilustrată.

ÎNTEMEIATORUL REVISTEI: DR. ELIE DĂIANU.

Apare la 1 și 15 a fiecărei luni.

Prețul abonamentului pe an 6 cor.

În străinătate 8 cor.

Adresa: Cluj (Koloșvár) str. Jókai 6.

CUPRINSUL Nr. 7 și 8.

Ion Roșioru: »Paedagogium».
 » Cuvântul traducătorului.
 Aurel C. Popovici: Fundamente și iluzii.
 Ariton M. Popa: Moaște sfinte.
 D. Tomescu: »Martirii« — roman de
 Constanța Hodoș.
 Românii la conciliul din Florența.
 George Șuta: Christos a înviat!
 N. Cârstea: Hârtii vechi.
 Al. Melin: Călimdarul »Ramuri«.
 Dr. Victor Poruțiu: Adevărul asupra
 situației din Cluj.
 Al. P. Dafin: Ce-a fost odată.
 Valentin Drăgan: Judecata proștilor.
 N. Cârstea: Din scrierile St. I. Crisostom
 Cronica.
 Cărți — Reviste — Ziare.

Tipografia »Carmen«
 Petru P. Barițiu în Cluj (Koloșvár).

Intre băncile mai mari

„ECONOMUL“

din CLUJ—KOLOZSVÁR

oferă, pe lângă garanția cea mai mare, procentul cel mai avantajos pentru depuneri spre fructificare.

Depunerile se plătesc de regulă, amăsurat cu situația casei, imediat și fără abdicere.

Depuneri se pot trimite și prin poștă pe speșele institutului.

Pentru depuneri de ale bisericilor și instituțiilor culturale și filantropice se fac condițiuni excepțional de favorabile.

Capital acționar și rezerve . . .	₰. 620.000
Depuneri	» 1,500.000
Esconturi	» 2,300.000

Casse nouă sistem Arnheim sigure contra focului și spargerii pentru depozite.

Casete Selfmen pentru mici economii.

Condițiuni favorabile pentru discounturi de cambii și pentru împrumuturi hipotecare.

Filiale în Gherla, Mureș-Ludoș, Pânticeu.

Expozitură în Aiud, cari asemenea primesc depuneri și fac toate operațiunile de bancă.

Dirrecțiunea.

Atelier tipografic instalație cu electricitate!

Ori ce soi de tipărituri eu gust lucrate, și eu prețuri foarte moderate, rog comandați spre mulțămire la:

Tipografia „Carmen“ Petru P. Barițiu în Cluj.

Ferencz József-ut Nr. 58.

• Telephon 756.

• Telephon 756.

RĂVAȘUL

Editor și redactor resp.
Petru P. Barițiu

Adresa: Jokai u. 6.
Pe 1 an (26 nr. de câte 16 pag.) 6 cor.
Pe o jumăt. de an (13 de nr.) 3 cor.

Intemeietorul foii:
Dr. E. Dăianu

„Paedagogium“.

— Poem de Giovanni Pascoli. —

- Riset și joc de copii bujorați aprindea Palatinul.
Pius Sever împăratu 'nfrână, de orașu-i departe,
Picții năvalnici, setoși de războaie, cu ziduri și arme. —
În încăperile curții regești, la o parte, o seamă
5 Bună de-ostatici creștea îngrijită, sub liberă pază,
Toti crășori și mlădițe crăiești aduse la *Roma*.
Slove 'nvătau și supusi tâlcuiu pe zelosul Virgiliu,
Și-și oțeliau în palestră puterea, cu brațele goale:
Vreme-ajungea pentru globuri și loc berechet pentru
[discuri,
10 lut' se învârtia pân' să cadă prisnelul pornit de
[harapnic,
Nu-și aduceau doar aminte de țara, cu neguri și ceață,
Ori de căminul, ce-i plânge, în *Răsăritul* ferbinte.
Toți se jucau; s'avântă în sărite *Hiberul*, cu mingea,
Cel 'lalt, Arabul, prindea; bastioane de nuci își
[făcuse
15 Negrul, — Britanul cu arcul îi dărmă toată clădirea,
Pricine mici turburau de-acum jocul cu zaveră mare
Cași 'n furtuna de vară, când grea se descarcă din
[nori,
De se adună pitite tot felul de paseri gonite
Și se 'mpreună 'n frunzișul copacilor deși din gră-
[dină,
20 Ori se retrag aciuite sub ramuri de-asupra fântânii,
Până detună-în frunze ascunse, — de nuștiu de-olaltă
Cintite, acățătoare istețe, prepelițe, vrabii:
Însă abia cum încep să strălucă măreț colorate

- Mii de mărgele pe ramuri scăldate în raze de soare,
 25 „Pitpalac“ glăsue una, ba alta colo ciripeşte,
 Zumzet tâmpit se întinde; mai una își scoate din
 [frunze
 Coiful cel roşu, mai alta cel negru, se sburdă;
 Vesel străluce desişul, tot jurul resonă în cântec.
 --- Haide, Chaldee ori S yre, sau ce ești? (răstindu-se
 [strigă
- 30 Unul bălaiu unui brun)
 --- Alexamen me cheamă. --- „Ei haide
 Fii tu al treilea 'n svârletul nostru cu minge 'n trei
 [unghiuri.
 --- „Mai cu plăcere 'nvăţ versurilele astea de a rostul:
 „*Tu regere imperio*“...; am a respunde îndată...“
 Cum mântul cu vorbirea și 'n taină plecă cu mem-
 [brana
- 35 Mare 'ndoită îi strigă iar semenul: --- „Lasă-ți libelul,
 Ros de vechime, hai prinde te și tu cuminte la
 minge...“
 --- „Nu me pricep eu, Karee, la jocul acesta al
 [vostru ---
 --- „*Lusus*“ respunse cu ifos tovarășul sprinten „*ma-*
 [*gister*
 „*Optimus* --- *Usus*“ de cumva mai țin parimia în
 [minte. ---
- 40 „Riseră ambii, mai lin însă acela, ce 'n toate-i mai
 [altul:
Decât tovarăşu-i, și în obraz, și în voace, și 'n toată
 [ființa.
 Svelt la trupșor, cu privire smerită 'n fața verzie,
 Ș'apoi zimbînd îi respunse: »Mai lasă pe altă zi jocul,
 Vezi, că gramaticul veșnic ne-omoară cu jalba, că
 [orbec
- 45 Greu, cași cel mai străin în cuvinte și graiuri
 [latine. ---
 --- Mie, celui de pe malul de Ocean, dela mare-mi
 [poștește
 Să-i cuvântează elinește ca cei ce-s crescuți în Athena;
 Caute să-și spele urâtul Grecșor Aetiopii. Tu vino!

--- Iartă-mă, nu pot, doresc să observe în mine
[voinţă]

50 --- Ce, oare, nu poticnim chiar şi noi în cuvinte eline,
D'apoi tu 'n cele latine, doar' ce-ai vrea, copile măreţe?

--- Nu-i așa, frate, căci mie atâta-mi tot iartă bătrânul
Că mi-e ruşine de mine.

--- Frăţine, desmerzi urechietul
Numai să nu te izbească.

55 Astfel nici când nu ne zice. --- Călău i-ar fi numele
[mai bun! ---

--- Chiar, că-i zelos.

--- Dacă crucea nebună te-ajută, ei bine. ---

--- Ce zici?

--- Sunt şi de aceia, ce-au dragostea crucii...

--- Şi apoi?

60 --- Numai atâta restă, să adori dobitoc ca şi-aceia
Cioclii, ce rod în amarul lor pâne 'ncruntată cu

[sânge. ---

Ce te ascunzi murmurând amuţit? şi de ce ne în-
[cunjuri?

Cum de tot fugi de tovarăşi; doar nu, cum se zice
[în glumă,

Ca să slăveşti pe Christos şi să-i lauzi în stichuri
[mărirea?! ---

Apoi cu mîngea în mână foindu-se, --- Ce-i dar? ---
[i zise,

65 --- Joci-te? --- Dar Alexamen tăcū; de pe faţa-i pălită
Se coborau mînioasele unde de flacări pripite. ---

Suflă din greu, se retrage cu genele umede-plânse;
Faţa şi-o 'ntoarce: atuncia Kareiu se 'nieptă şi cu

[mingea

Ce o avea, avântându-se, sprinten, din toată puterea
O aruncă în copil. Alexamen aprins de mînie

70 Grabnic tresare, atacă pe Francul trupos cât un munte.
Caşi cum sare din stuful verziu, mlădios în avântu-i
Leopardul departe prin patria lui cu viroage... ---

Cearta 'ncepută un paznic o sparge cu aspră poruncă
Şi cu vergeaua; pe Francul năvalnic ce isbise nainte

75 În copilaşul smerit, înfăcându-l cu braţe vînjoase,
Il silui în camera de-aproape cu uşi zăvorite,

- Şi înjurând îl lăsă pe 'ndârjitul limbut în prinsoare.
 Răul isbeşte cu pumnii în uşe, loveşte în vatră;
 Pletele-şi prinde în ciudă, îşi smulge şuviţa bălae,
 80 Greu ameninţă şi 'njură pe cel 'lalt tovaraş de-afară,
 Strigă; mai apoi oftează necându-şi mânia. —
 Pe-o clipă se-opreşte, dar iarăşi s'aprinde de ură. —
 Cum îşi sporeşte 'n suspine amarul din pept, pe
 /podină
 Simte de-odată în taină, că-atinge un „stil“ cu piciorul;
 85 Prinde de stil şi purcede a scrie pe asprul părete:
 Sgărie 'n zid doue drepte, resare o cruce: pe cruce
 Trup omenesc răstignit încrestează cu braţele 'ntinse,
 Insa mai trage în grabă-o traversă din jos de picioare,
 Apoi deseamnă grumaz de măgar de de-asupra şi-i
 /pune
 90 Cap urechiat. Sgăriind se 'nsenină şi nu-i mai plâng
 loch ii.
 Sub crucifix mai desează plecat un copil cum sărută
 Si tămâiază smerit dobitocul urât de pe cruce.
 Nu mai suspină Kareiu: mângăiat se întreabă, de este
 Cineva, să se îndoae, că-acesta e însuşi copilul
 95 De mai nainte. Dar totuşi mai bine va fi să-l subscrie.
 »Voiu să-l subsemn pe grece cu slove şi semne eline,
 N'am să smintesc în nimic, ştiu, că nu vor să afle
 [nici măcar
 Dram de sminteală. — Şi apoi cum stă mântuit de
 [tristează
 Scrie: ALEXAMENOC CEBETE THEON şi-şi bate în
 palme.
 100 Cum se 'nseră de peri în amurg adâncită strigarea,
 Şi se simţia mai stingher copilul în umbra 'nsărării
 lată, că-l lasă şi râsul, şi toate ce-i stoarseră lacrimi;
 Stă 'mpăciuit; a uitat, părăsit, bucuria haină. —
 Tot ce'a fost eri, a perit; astăzi nu-i, dar trăeşte o
 [dorinţă
 105 Veche, ce n'ar fi crezut să-i mai bată vr'odată la suflet.
 Pleacă la-odihnă: porunca-l sileşte. — Tot natul de-o-
 dată. —
 Candela trage să moară. Abia năzareşte a silă
 Prin întunericul nopţii păcelele puse în rânduri.
 Somn adâncit înfrânsese în taină pe ceilalţii tovarăşi

- 110 Şi-o resuflare uşoară plutea 'n golătatea chiliei.
 Dânsul trudit în durere şi-aduce aminte de multe
 Tată! O, maică! O, ţară ceţoasă, sădită cu goroni,
Mare 'nspumată, corabii măreţe în valuri scăldate;
 Toate-s acolo iertate, ce nu sunt oprite de tată;
- 115 Nu-i păruială, măicuţă, ce n'ai vrea mereu s'o îm-
 [piedeci.
 Unde sunt astea? Pe unde le vântură în lume soro-
 [cul,
 Ce fel de humă străină le-acopere? Unde-li urma?
 Numai durerea şi jalea mai plânge în bietul meu
 [suflet.
 Nici-că m'alină în chinu-mi atâţia tovarăşi de patimi. —
- 120 Cum priveghează şi'n gânduri se sbate, simţeşte
 [apfoape
 Înc'un tovarăş de-o parte foindu-se în priveghiere. —
 Mâlc ia aminte. Acela încet părăseşte păcelul
 Şi îngenunghe pe vatră — de nu îl înşală privirea. —
 E Alexamen, Kareiu îl cunoaşte. Dar ce oare-şi zice?
- 125 Ce zeu adoară în beznă? Ori ce vrea să ceară în
 [rugă?
 »Tată« — purcede acela cu vocea perdută în şoapte
 »Carele 'n cer lăcueşti«. — Ce urmă dispăru 'n în-
 [tuneric?
 Numai frânturi de cuvinte şi-un murmur tâmpit mai
 [aude.
 Apoi grăeşte în taină Kareiu; — »Să mă ierţi, tu
 [frăţine,
- 130 Rogu-te. — Plin de mirare-i răspunde: Kareiu d'a-
 [poi şi tu
 Stai tăinuit priveghind? — Me silesc să adorm dar
 [zădarnic! —
 Scuză, că eu am fost pricina zaverii tale. — Din
 [contră
 Eu te-am atins. — Trebuia, să-o rabd ca dela
 [tovarăş,
 şi să-l iert pe sărmanul. Doar cine să ierte de
 [cumva
- 135 Nu ne iertăm între noi, frăţioare, tu mie, eu ţie? —
 Văd, că şi 'n joc te 'mpresoară tristeaţă nespūs de
 [amară —

- Ei, mai vede-mi voi eu oare vr'odată pe dulcea
[mea mamă?
Biata mea țară? De scumpu-mi părinte am abzis,
[să-l mai aflu ---
lată de ce sunt atât de netrebnic, sârmanul de mine. ---
- 140 Astfel grăind, potopit de durere, Kareiu în suspine
Nainte se pleacă prin beznă și dreapta și-o tinde
[spre pace. ---
lute Alexamen se scoală și trist îl sărută pe tristul.
Ambii se bucură în lacrimi și-și poartă durerea
'nfrățită. ---
- Noaptea se lasă negrită cu pacea ei mută adâncă
145 Ici se ridică un gemet, o plângere n' visuri; dincolo
Jaibă trudită se 'nalță cu vorbe pripite 'n tăcere. ---
--- Cum --- îl întreabă Kareiu --- de pe mine me
[frânge mânia
- Mult mai ades ca pe tine?
--- Tu ești, îi răspunse --- Alexamen
Mult mai orfan, decât mine.
--- Tu cum? / oare nu simți surghiunul?
- 150 Nu ești orfan de părinți ca și mine? lipsit de nădejde?
Ori îți vestise vr'un suflet, c'ai tei viețuesc în liniște?
--- N'am nici o veste.
--- Ei ș'apoi?
--- Măicuța mi-a spus la plecare,
Locul, în care o pot preste vremuri, în alte lăcașuri
larăși vedea și să-i cad cu iubire pe scumpele brațe. ---
- 155 --- Unde-vi locul?
--- În ceruri.
--- Și cine-ți va fi călăuzul? ---
--- Chiar Dzeu.
--- Doar pe care-l rugai mainainte; pe care
--- Nu l'a văzut niciodată, nici unul? ---
Dar dânsul ne vede. ---
--- Theutaten îți îndreaptă doar pasul pe drumul cu
[umbre? ---
--- Nu. Dzeu. Dzeul, pe care îl știm, că e Unul...
- 160 --- E mai puternic ca moartea? ---
--- În țara lui moartea-i călcată,
Ea îi slujește; și cândva tot ea ne va duce acasă. ---

- Cum dar, frăţine, de nu mi-ai grăit despre astea
[vr'odată? —
- Maica la ultima stringere 'n braţe, pe mal, îmi
[ispusese:
- Nici o fărâmbă să nu vând vr'odată din cele auzite. —
- 165 — Nu pot să-ţi spun mângăerea ce-o am din vorbirea
[ta tristă;
- Simt acum somnul, că-mi vine, de azi tu-mi vei fi
[cel mai scump prieten
- Culcă-te şi tu.
— Să-ţi fie odihna, frăţine, plăcută. —
- Ambii trecură în visuri: o vreme tăcură; de'odată
Francul cu voacea lui lin tremurată: grăeşte: — De
[ce-mi zici
- 170 »Frate« într'una?
Fiindcă avem Dumnezeuul acelaş. —
- Cel ce e 'n ceruri?
— Aevea; sub paza cărui învie-vei
Şi tu în ziua d'apoi.
— Ca să-mi pot revedea pe măicuţa?!...
- Mâne-zi pretorul cheamă şi-ia la întrebare în obşte
Pe Alexamen.
- Vezi eşti socotit băetan aplecat şi cuminte —
- 175 — Zice, — deşi de o vreme îţi umblă o fama ciudată;
Fama cu rea bănuială pătrunde din ziuă în ziuă,
Chiar şi păretele-o vinde. — Te-acuză, iubite, că 'nsuflet
Ţii cu Christos şi jerfeşti dobitocului, tainic, tămâie—
— Ce are cineva cu dobitocul? — Dar nici chiar
[cu crucea;
- 180 Crucea rămâe acelor fugari şi a reilor lotrii,
Corbii îi pot da onoare cu dreptul. Tu ce zici la astea?
Dar să ne fie, băete. Stăpânului teu şi al nostru.
Ştii, că porecla i-e Piu. Dar secheamă Sever totodată
Blastămă-l deci pe Christos!
- Il slăvesc!
— Blastămate! Tu 'n lege.
- 185 Stii cum stă.
— Legea-i Cristos; Dzeu mie stăpânul. —
— Pieri dintre fii curaţi, ca aşă să se mântue turma!

Pleacă cu boala-ți de moarte, bolite, te du pân'ești
 — »Crunt te înșeli, căci mai iată pe unul,« Kareiu ri-
 [postează,
 Tinde spre frate, și mână în mână, voioși se departă...

Tradus din latinește de:
 Ion Roșioru.

Cuvântul traducătorului.

— La »Paedagogium« —

»*Spiritus spirat ubi vult*«. Spiritul inspiră undeva vrea. Eată o figură de simplu desemn aflată pe un părete învechit, a inspirat, după șeptesprezece sute de ani, pe un poet celebru al zilelor noastre, ca într'o minunată formă legendară să-i facă rost în lumea literară sub titlul: »*Paedagogium*«.

Arheologul modern, cu sufletul aprins de dorul mărețelor ruine rămase în urma celor dintâi raze sfinte ale creștinizmului — cercetând eterna Romă, cu toate nestematele ei învechite, sigur nu va uita să-și însemne într'un colț al carnetului, că în muzeul Kircherian i-a atras atențiunea așa numitul »Crucifix« de batjocură (Il crocifisso blasfemo, Spottcrucifix): o figură sgârbiată în părete (azi păretele e tăiat dimpreună cu figura și pus în cadru) ce reprezintă un măgar diform răstignit pe o cruce primitivă (în forma unui T) de o parte cu o formă de om, care se zice, că l'ar adora, iar de din jos cuvintele: ALEXAMENOC CEBETE THEON (Alexamen adoară pe D-zeu).

Se susține, că desemnul s'ar dată de pe la sfârșitul veacului al doilea, ori cel mult dela începutul veacului al treilea.

Figura e sgârbiată în păretele uneia din chiliile palatului împărațesc de pe muntele Palatin și se vede a fi făcută intenționat. E un reflex de tristă amintire din viața sbuciumată și mult cercată a primilor creștini, trecut cu vederea până în 1855, când Garrucci Rafael îl băgă în seamă și află, că toată figura nu e, decât o batjocură la adresa creștinilor.

Descoperirea lui Garrucci Rafael produsese îndată o vie emoțiune între arheologi. Dânsul în anul următor (1856) a publicat-o — anonim — în revista »*La Civiltà Cattolica*«, de unde fu retipărită

cu titlul: »Il Crocifisso graffito in casa dei Cesari« (Răstignirea desemnată în palatul cesarilor) — deja sub numele propriu. —

În 1864 s'a ocupat de ea Piper în »Ev. Kalender« în 1866, Becker, în Breslau, sub titlul: »Das Spottcrucifix der römischen Kaiser paläste«; în 1870 Ch. de L'inar în limba franceză, apoi Kraus în 1872 și alții, după cum înseamnă archeologul unguresc Czobor, care încă s'a ocupat din adins cu ea în »Egyházművészeti lap« prin 1880.

Într'un rând cu chilioara, în care s'a descoperit figura aceasta, pe clina Palatinului, mai sunt și alte chilii, având dinainte pîdvor lung cu pilastrii de granit. Pe părății chilioarelor acestora se mai pot vedea o mulțime de sgărieturi, făcute cu »stilul«, având mai cu seamă motive școlare, ce va să dovedească, că localurile acestea erau pe vremuri un fel de institute de creștere, să zicem pedagogii (G. Jánosi).

Poate de aici își are explicarea titlul poeziei din chestiune: »*Paedagogium*«.

Cumcă figura amintită are fond istoric, și nu-i numai o apucătură, se vede între mulți alții și din scriitorul Tertullian, care vorbind despre Dumnezeuul creștinilor zice, că păgânii îl descriau cu urechi de măgar, în copite, togă șcl.; va să zică batjocura creștinilor era la ordinea zilei între păgâni. — Tipul batjocurei acesteia e o alusie oareși care la Nașterea Domnului în peșteră, împrejmuit de dobitoace. »Disciplina arcani« (legea creștinilor dintâi, de-a nu comunica altora nimic din tainele lor sfinte) pe lângă toată observarea ei, se vede, că nu a putut împiedeca izbucnirea urei din partea păgânilor, cărora toată taina mântuirii se părea o năebunie după cuvântul Apostolului: Cuvântul Crucii pentru cei osândiți e nebunie, iar pentru cei ce-s mântuiți, adevărat pentru noi, e virtute dumnezeiasă (I. Cor. 19). —

*

Cam acestea ar fi lumile, din cari și-a prins idea și s'a inspirat pentru poezia; »*Paedagogium*« sufletul adânc și pătrunzător, sănătos în principii, cumpătat în entusiasm: Giovanni Pascoli, care — cu apunerea lui Carducci — este cel mai de nume poet italian, ducând cu acest motiv, modest la aparență, dar bine simțit și prins în termeni vii și frumos avântați, premiul pus pentru o poezie latină la concursul internațional din Amsterdam, cu câțiva ani mai înainte. A mai învins el tot aci de repețite ori, cu poezii latinești. —

M'am hotărât să traduc în românește acest mărgărint pentru ca baremi în palida lui icoană reflexă, în traducere, să-l poată ceti și aceia cari n'au avut prilegiul de-al ceti latinește, dar se știu însufleți din inimă curată pentru un lucru minunat și scump ca fond, și trumos ca formă.

»Paedagogium« al lui Pascoli ne zugrăveşte în jurul »Crucifixulul de batjocură« cu colori vii nişte momente interesante din viaţa zilnică a respectivei »pedagogii« romane amintite: O seamă de băeţani, ostatici răsarîti din toate părţile lumii, britani, franci, hispani, arabi, chaldei, hiberi, africani, şcl. se joacă aprinşi de voe bună. În focul jocului francul Kareiu (prototip pagân.) provoacă pe chaldealul *Alexamen* (prototip creştin) să se înşire şi el în jocul de a mingea. Alexamen se scuză cu studiul şi trece blând la o parte cu cartea voluminoasă, ce purtă în mână. — Francul cunoaşte bine pe Alexamen, ştie că adoară din suflet pe Christos, — prinde a-l batjocuri. Pe Alexamen îl potopeşte mânia, de-l trec lacrimile în ciudă; dar Francul nu se ostioieşte, ba îl chiar arde cu o minge. Înflăcăraţi apoi ambii se încera. Zavăra lor produce tapaj mare. La auzul toiuului, resare iute între dânsii străjarul, îi desparte iar pe Francul sburdalnic îl pedepseşte cu închisoare; aci se frământă o vreme în strigăte, ameninţă pe Alexamen. — În sfârşit, mai potolit, se pune şi ca să-şi rezbune, sgărie pe părete o cruce, pe ea un măgar, iar de-o parte o formă de copil trimiţând bezele dobitocului răstignit. De din jos scrie greceşte: »Alexamen adoară pe Dumnezeu«. — Acum ride de bucurie, că şi-a resbunat asupra creştinului acelaia, care i-a pricinuit pedeapsa. Într'aceea jocul de afară se linişteşte, se lasă amurgul, noaptea îşi coboară /zăbranicul negru pe tot jurul — e tăcere. — Cu acestea povestea ne duce în dormitorul băeţilor. Francul se trudeşte să adoarmă, şi nu poate. I-se perândează prin minte toate cele trecute: ara lui depărtată, părinţii, copilăria de acasă, — şi în singurătatea lui se simte foarte nefericit; îl mai muştră şi conştiinţa, că a atins pe blândul Alexamen pe nedreptul. — Cum se cugetă la acestea, i-se năzareşte în negura nopţii, par'că s'ar cobori un tovărăş din patul vecin. E Alexamen, — îngenuche, se roagă. Infiorat de cuvioşia acestuia, îl agrăeşte, îi cere iertare şi Alexamen în loc de mânia, îl cuprinde cu drag. La întrebarea Francului, de nu se simţeste şi el orfan, departe de părinţi, răspunde Alexamen, că dânsul are pe Unul Dumnezeu *părinte* ocrotitor în tot locul, care e în cer, şi-i face rând să-şi vază nesmintit odinioară părintele şi maica iubitoare, chiar şi de vor fi murit... —

Mâne zi Alexamen e chemat la răspundere pentru întâmplarea din presară şi deoarece la porunca pretorului nu blastămă pe Christos, ci din potrivă îl preamăreşte, e alungat din pedagogiu. Francul Kareiu, păgânul de mai nainte, spre mirarea tuturor, se alătură cătră Alexamen şi voioşi părăsesc amândoi institutul. —

Vioiciunea, cu care sunt descrise singuraticile părţi şi preste tot întreaga lucrare, e într'adevăr de toată frumuşeşa, şi impune cu ată

mai puternic, deoarece autorul se vede a fi sincer pătruns de măreția astorfel de motive, cu bază adânc religioasă. În privința aceasta îmi pare a avea puțini semeni între fii Parnasului. La dânsul cuvintele și frazele. în cari își îmbracă gândurile, nu sunt simple flori de stil pentru a stoarce interes și a impune cu formalități fără bază reală sufletească; din rândurile acestea ale lui exală pretutindenea farmecul unei profund simțite moralități, ce în înnumșeta ei te cutremură și te înalță ușor și plăcut preste miseriile ordinare.

E minunată mai ales perorația, te mișcă în firea întreagă întoarcerea lui Kareiu, care sub impresia covârșitoare a geniului creștin, în fața celorlalți patrioți păgâni nu pregetă nici un moment a-și rumpe de-odată tradiția, a-și schimba toată viața și a-se alătura vesel smeritului, osânditului Alexamen.

E evidentă biruința alegorizată a moralei creștinești asupra sâbedului păgânism.

Acesta mi-a fost motivul cel mai de seamă, ce ma îndemnat să traduc aceasta nestimată perlă izvorită din sufletul celebrului Pascoli.

Cât pentru traducere, îmi iau voia să însemn numai, că am stăruit a me ținea strins de originalul latin, întrucât mi-a permis firea limbei românești, dar mai ales metrica destul de gingașă, fiind poesiia scrisă în hexametru. — Drept aceea, dacă doar lici colo aș părea a nu fi atins în ea nivelul dorit, rog, să nu se treacă cu vederea nici împrejurările acestea. — Observări și îndreptări binevoitoare îmi sunt întotdeauna binevenite; în schimb voi grăbi a fi mulțumitor și recunoscător pentru ele.

Fie, ca lucruri de genul acesta, cu motive atât de înalțătoare și cu menire atât de măreață, să nu vadă lumina zilei în limba noastră numai ca traduceri, ci să se producă și originale.

De-ar fi așa!

Budapesta, 1908.

Traducătorul.

Fundamente și iluzii.

Demagogia modernă e cu atât mai periculoasă cu cât răscolește patimi și interese vulgare. Divinităților metafizice franceze ce s'au arătat în sec. XVIII. li-se închină astăzi, mai ales în templul marxist, un nou neam de apostoli și de teologi. Negând interese și concepții

»economice«, »sociale« de teoriile umanitariste elino-galice, ei propovăduesc o nouă religie, fără idealitatea celei creştine, a nici unei religii, dar cu tot materialismul brutal al omului primitiv.

Căci de fapt ei întronează vişelul de aur ca singur »ideal social« posibil în locul altarelor batjocorite, în locul patriei subminate şi al culturii compromise. Ca morală nouă, aceşti adevăraţi teologi »absoluţi« — deslănţuesc patimele cele mai josnice din sufletul omenesc, invidia şi ura celor ce n'au în contra celor ce au. Iar Statul ce face? Statul nemai ştiind nici el de mult al cui este, la care domn filosof, social să se mai închine, stă cu mâinile în sân şi se fereşte ca de foc de îndeplinirea datoriei sale celei mai elementare. Guvernele »nu pot face nimic«. Din pricina constituţiilor doctrinare, construite după minunata filosofie a lui Rousseau, ele trebuie, vrând nevrând, să cedeze mereu în faţa descompunerii »logice«.

Experienţa zilnic ne arată şi ştiinţa dovedeşte, că mulţimea face politică patriotică sau sinucigaşă, după cum e condusă de patrioţi sau de demagogi. Căci una e voinţa poporului şi alta e »voinţa« ce se sugerează mulţimii.

Astăzi sunt multe feluri de demagogi, în plină acţiune în Europa. Evident că şi acţiunea patriotică poate părea uneori demagogie. Dar a judeca înseamnă a distinge şi astfel agitaţia patriotică nu poate fi niciodată confundată cu agitaţia anti-patriotică, anti-naţională. Agitaţia adevărată patriotică se cunoaşte uşor după faptul că tinde mereu a susţine şi a întări nu a slăbi şi dărâma, credinţele, aşezările şi moravurile naţionale, fiinţa morală şi intelectuală a poporului. De aceea fireşte că nu se poate face o mare vină nimănui din oamenii cu adevărată dragoste de neam şi de ţară, nimănui din oamenii de bine, dacă, mai ales în tinereţe şi mai ales în timpurile noastre, fac excese de zel, chiar politică, ideologică, după cum în tinereţe multă lume se încearcă în — versuri.

Nici o indulgenţă însă nu e admisibilă faţă cu demagogia fie »ştiinţifică«, fie ideologică, vanitoasă sau şarlatană, dacă persistă în lucrarea ei disolvantă. Căci ea combate credinţa în D-zeu, în tradiţii şi moravuri, dragostea de ţară şi de neam. E republicană şi feministă, pacifistă şi antimilitaristă, »combativă« şi stupidă. Combate şi subminează ideile noastre fireşti sub cuvânt că ar fi »fals« şi vrea să le înlocuească cu adevăruri cârturare, rătăcirii cu mult mai mari pentru că n'au nici o legătură cu realitatea. Închipuirile noastre omeneşti despre Dumnezeu despre lume şi viaţa omenească, biserica, morala, credinţele noastre în rânduiala ţării, în autoritatea stăpânirii sunt mereu combătute de oameni mari şi mici cari nu le înţeleg. Nu le înţeleg pentru că au fost

şi sunt lipsiţi de sentimentul realităţii. Cu Rousseau şi La Mettrie cu Marx şi Büchner, cu Jaurès, Clemenceau, Bourgeois şi toată ilustra companie, dinpreună cu »marele« Alfred Fouillé şi mulţi alţii. Pentru că oricâte cunoştinţe ar avea aceştia toţi şi orice dialectică: vederea le lipseşte. Deci puţin de a înţelege rostul Statului, istoria popoarelor, şi mai ales condiţiile primordiale ale oricărei civilizaţiuni. Căci vorba nu-i de câte ştii, ci vorba e de cum le ştii. De-aceea, aceştia toţi şi mulţi alţi ne vorbesc mereu de »adevăr« fără a avea o idee lămurită despre el. Ne vorbesc mereu de »iluziile« credinţelor noastre inchipuindu-şi că ar fi înaintând vr'un »argument« în contra fundamentului civilizaţiunii noastre! Pentru că nu ştiu că n'a existat şi nu există nici un fel de civilizaţie omenească fără o bază largă de idei şi sentimente fireşti, nu iscodite în mod artificial din premise abstracte. Pentru că nu ştiu că orice s'ar pune în locul temeliiilor actuale, tot iluzii au să fie. Cu o singură dar hotărâtoare deosebire: »iluziile« noastre de astăzi s'au dovedit, de mii de ani, tot atâtea enorme puteri constructive, de civilisare. Toate naţiunile respective de astăzi stau şi cad cu aceste idei, cu aceste »iluzii«. Ele cu altele nu pot trăi. Pentru că e peste puţin să-şi schimbe temeliiile, şi încă deodată, fără a se prăbuşi. De acea zic: credinţele noastre sunt idei sunt adevăruri, şi tocmai »ideile înaintate« sunt iluzii. Istoria se repetă. Barbaţii fanatizaţi, în timpurile primitive a creştinismului, făceau bucăţi tot ce le cădea în mâni din cultura clasică elino-romană sub cuvânt că ei, barbarii fanatici, ar fi reprezentând »adevăruri« contra »idolilor« clasicităţii! Astăzi alţi bărbaţi, tot »verişti« iconoclaşti, sfarmă simbolurile civilizaţiunii moderne sub cuvânt că ei, orbiţii, ne-ar fi putând înlocui »idolii« noştri cu preţinsele lor »adevăruri«! Dar toate aceste adevăruri integrale, toate aceste iluzii moderne, sunt unicamente destructive. Aici e toată deosebirea. Şi ea e fundamentaia, determinantă.

Căci cei-ce abuzau de numele lui Christos, spărgând »idolii« sublimi ai lui Phidias şi Praxitel, făceau încalte drum religiei celei mai senine, moralei celei mai nobile. Barbarii de astăzi însă dărâmă catedrale, instituţii politice şi morale, dărâmă o civilizaţie splendidă, iar în locul lor ne oferă cea mai sălbatică luptă pentru gură şi gâtlej, pentru pânţec, pentru carnea omenească, pentru toate idealurile trândăviei. Da, Christos-Dumnezeu pe de o parte, iar pe de alta — Karl Marx, cassier contabil...

Asta-i semnul vremilor de astăzi, pecetea progresului »modern«.

Demagogia »ştiinţifică« nu ştie că dacă e vorba să facem din politică »filosofie socială«, — apoi iluzii sunt însăşi persoanele, însăşi vie-

țele, însă și conștiințele domnilor doctrinari. Pentru că, filosoficește, toată viața omenească și întregul cosmos accesibil nouă nu-i decât o oglindire, o iluzie în mintea noastră. Iar în acest sens, chiar toate legile naturii nu sunt de cât păreri omenești și nimic mai mult. Dar tocmai această relativitate a toată știința omenească pe pământ exasperează pe cărturarul cel semeț, intolerant. El »nu admite« că lumea aceasta, fără de sfârșit și plină de tainice adâncuri, ar putea fi ceva mai mult de cât se vede, mai complexă și mai trainică de cât »suveranitatea« rațiunii sale umane. El, domnul demagog »științific«, nu admite că »raționul umană« e de fapt neputincioasă, că nu-i este dat să cunoască de cât infimesimale mărunțișuri din lume. niciodată adevărul obiectiv. El »nu admite« odată cu capul, și de aceea dă cu capul — altora de pereți. Savantul demagog nu poate înțelege pe Kant și nici odată nu va înțelege pe Goethe, cea mai coprinzătoare minte omenească d. p. care zice că »alătura cu știința crește și îndoiala«, mit dem Wissen wächst der Zweifel.

Dar nu-și înțelege nici poporul său propriu din care a eșit și care zice, întocmai ca autorul lui Faust și ca orice minte gânditoare, »omul cât trăește învață și tot moare neînvațat«.

Înaltă înțelepciune. De aceea o găsim de o potrivă pe culmile filosofiei indice și a celei germane, precum și în experiența practică a unui popor simplu, fără »carte«. Dar a unui popor care, de două mii de ani, zilnic vede faptele și ascultă lecțiile celui mai mare filosof din lume: ale naturii însăși. Căci acest popor trăește cu ochii deschiși în viață. Cu sufletul bănuind vecinicia. El vede ceea ce adesea chiar învățații cei mai mari numai pot vedea. El trăește în plină natură. Vede și simte puține lucruri dar le vede și le simte adânc. De aceea știe că nu tot ce strălucește se înțelege aur.

Dar de aici nu urmează câtuș de puțin, nu urmează de loc și nici el nu deduce, nici știința pozitivă, că trebuie să punem capăt zilelor noastre fie ca să dăm de adevărul »obiectiv«, »integral« și »perfect«, — fie ca să scăpăm de cealaltă manie: de vecinicele îndoieli, de scepticismul sec, omorător și el. Nu urmează să înlocuim adevărata civilizație cu barbaria, nu urmează să gonim vânturile »perfectiunii umane« în o lume de adevăruri relative, de adevăruri omenești, nu absolute, pe cari numai Dumnezeu le-o fi cunoscut, omul nici-odată. Cu un cuvânt, totul se reduce la distincția între știință și neștiință, între cumpăt și pripeală, modestie și aroganță, după vechea experiență a poporului nostru că unde-i »învățatură multă« e de obicei și multă — sminteală.

(»Sămănătorul.«)

Aurel C. Popovici.

Moaşte sfinte.

În ziua învierii, în ceasul, când se cântă acel „s'a sculat Domnul, aliluia“, lumea creştină vede preamărita faţa, svelta şi sfânta statură a restignitului Hristos, apăsată până la încovoicare, strivită şi chinuită de moarte din partea omenirii, — da, de sbiciul cu pleasnă şi de suliţa ascuţită a oamenilor: atunci pe pragul sfânt al răscumpărării, de toţi a fost părăsit Acela, carele pentru toţi a pătimit. Abia un credincios, doi, împreună cu „maica durerii“, au grăbit să iee pe Hristos de pe cruce, de pe cel mai sfânt stâl de ruşine al lumii, lucrat — după legendă — din pomul de oare când al ştiinţei, ce sta în mijlocul raiului...

Au luat pe Mielul, celce şterge păcatele lumii, şi învăluindu-l în joljuri curate l'au pus în mormânt, ca să învieze a treia zi.

După înviere Iosef din Arimatea a luat la sine joljurile, cari acoperiseră faţa lui Isus, iar — când pe el au început să-l perzecute duşmanii creştinismului — le au dat lui Nicodim, care la rândul său le-a ascuns în casa unchieşului său Gamaliel. De aci înainte joljurile sfinte au o istorie cu adevărat plină de paripeţii.

Procsimul lor proprietar e Evangelistul Ioan, care iarăşi a transmis sfânta comoară lui Simeon, al doilea episcop al Ierusalimului. Cu prilejul atacului acestei cetăţi — pe cum spune tradiţia — însuşi poporul a apărat relicviile sfinte şi la restituirea păcii sub Constantin cel mare de nou au fost puse la îndemâna creştinilor, cari le aveau în cea mai mare cinste.

În veacul VIII — după mărturisirea sf. Ioan Damascenul — s'au păstrat odorul în biserica patriarchiei din Ierusalim, până la veacul al XI-lea, când l'a primit în dar capul oştilor cruciate Godefrid de Boullion pentru liberarea Creştinilor de sub Turci.

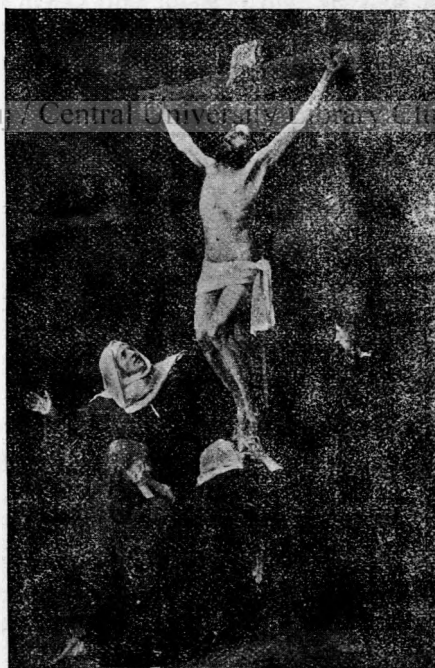
La începutul secolului XII le primeşte contele Amden de Savoya — un alt comandant al războaielor cruciate — şi le duce pe insula Cipru, unde el moare în anul 1148, afirmativ lângă golful Issus. Pe insula Cipru s'au păstrat apoi sfintele moaşte aproape 150 de ani. Gottfried Charny le mântuie apoi în 1331, dinaintea năvălirii Turcilor şi le ascunae în cetatea Lircy, iar peste 100 de ani, în timpul războiului din Burgundia, contele Ludovic de Savoya le incuie la siguranţă, într'o ladă, în Chamberg.

Doi argaţi ai lui Ludovic de Savoya credeau, că lada conţine ceva comoară mare. Furară deci lada şi o sparseră. În loc de comoară, dau de o bucată albă de rânză. Şi fiindcă erau pentru împărţire — voră

a rupe vălul în două. Însemnarea istorică n'avem, dar — după tradiție — celor doi servitori nu le-a succes atentatul.

Nu le-a succes, căci a pășit în mijloc puterea dumnezeiască. Unuia din sluji, care încercase a sfărta vălul mortuar al Domnului i-a secat mâna, iar celalalt tâlhar orbi.

După războiul de Burgundia contesa Margareta Charny voi să ducă comoara în 1453 în Burgundia, dar n'o lăasă contele de Savoya din castelul de Chamberg. Propriu zis — numai acum începe cultul adevărat al sfântului văl Ludovic de Savaya — având invoirea Papei Paul III. și Sixt IV. — clădește o capelă de artă și în aceea așează vălul lui Isus. La 11 Iunie 1502 Margareta de Austria, soția lui Filip II., trimite pe seama capelei un sicriu de argint, și de atunci se păstrează sfintele relicherii în acel scriu, fabulos de frumos. Nu peste multă vreme, se petrece ceva minunat. Dumnezeu scapă și pentru a doua oară acel văl, care acoperise oarecând trupul mort al Fiului său. A izbucnit foc în capelă. Tot mobilierul a ars, și o mare parte din

Christos Răstignit, deplâns de cuvioasele muieri

Pictură de Munkacsy. Clișeu reprodus cu autorisarea societ. p. a. Könyves Kálmán Budapesta, str. Nagymező ú. 37—39. care a reprodus și vinde pe rate acest tablou.

sicriul de argint încă s'a topit. S'au nimicit toate, numai vâlul a rămas, abia îngălbenit cevaşi în 12 locuri. La anul 1533, April 14, Papa Clement VII. încredinţează pe cardinalul Corrovedo să ancheteze cazul focului şi să refereze asupra miraculoasei rămăneri în întregitate a sfântului vâl. Ancheta dovedî autenticitatea evenimentului.

În 1536 Francisc I, regele Francezilor, declară războiul lui Carol III., care, refugiînduse, duce sf. moaşte în Turin, iar mai apoi în cetăţuia Vecelli. De aci vâlul ajunge în fortăreaţa Lucontto de lângă Turin, iar în 1578 Emanuel Filibert începu să clădească pentru sf. vâl o capelă, în Turin, între palatul regal şi biserica catedrală. Capela se isprăvi numai la 1694, când Amadeu Victor II. în 1 Iunie, şi transpoartă sf. moaşte, cu mare ceremonii, în Turin din Lucano. În anul 1704, din cauza năvălirii Francezilor, au fost nevoiţi a-le strămuta în Genua, dar după trecerea luptei le-au readus în Turin, şi de atunci până azi acolo se păstrează cele mai sfinte relicvii ale bisericii creştine.

Vâlul are formă de paralelogram. E lung de 4·10 m., iar lat de 1·40. Încă şi azi se văd pe el: ranele din mările şi picioarele Mântuitorului, rana din coasta lui, locul cununii de spini, locurile frunţii, a mustaţei şi a părului, frizat după obiceiul din Nazareth. După cum dovedesc aceste rane, ~~Ustatura/ Mântuitorului Isus puteau avea~~ ^{Ustatura/ Mântuitorului Isus puteau avea} ~~un~~ ^{un} 78 m. în înălţime. În timpul mai dincoace vâlul a început a se destrăma, de aceea i-s'a aplicat o tivitură vînat-azură. Acum sunt 10 ani a fost expus vederii publice — cu asta a 14-a oară dela Învierea Domnului Isus — şi din acel prilej învăţatul italian Pia Secondo, cu îngăduinţa regelui l'a şi luat 'n fotografie.* (După Vissoyoosky — de)

Ariton M. Popa.

*) Aceste moaşte azi proprietatea familiei regale italiene, au fost expuse în biserica metropoliei din Turin dela 25 Maiu până la 25 Iunie, când le-au privit 75 mii de oameni. Advocatul Pia Secondo le-a fotografaat în lumină electrică. Pe laturea negativă a plăcii cadavrul Domnului, cam spălăcit şi pe vâlul mortuar, se putea vedea în contururi vii, ales însă trăsăturile feţei lui Isus eşiau în relief surprinzător. Această fotografie a fost multiplicată în 2 mărimi şi forme. Într'o formă a sa ne prezintă vâlul mortuar după cum l'au văzut peregrinii cu ochi liberi. Amândouă formele chipului s'au pregătît şi în miniatură având inscripţia: Fotografia della S. S. Sindone etc., iar de desubt rugăciunea oficiului vâlului mortuar, mai încolo vidimarea prezidentului Comitetului executiv şi aprobarea Arhiepiscopului din Turin. Chipul mai mare costă 10 Lire, iar cel mai mic (³⁵/₁₇ cm.) 5 Lire. Se pot comanda numai dela adresa: Spettabile Commissione per la Fotografia della S. Sma Sindone, Torino (Turin), Via dell' Arsenale Nr. 15. Fotografia e proprietatea artistică a casei regale. De aceea e exclusă orice speculă Venitul curat se întrebunţează în scopuri sfinte şi de binefacere.

„Martirii“ — roman de Constanţa Kodoş.

— Reflecţii în trecut. —

Pentru mine romanele au un deosebit farmec. Când încep să citesc un roman, am simţământul acela tainic al unui om, care păşeşte întâia oară pe cărările unei vieţi nouă, simţământul omului care intră într'o luptă nouă, simţământul omului, care bate la poarta unui tărâm necunoscut.

Acolo, supt copertele unui roman, găseşti închis un colţ din lumea noastră, un colţ de viaţă, găseşti viaţa unui om sau a mai multora, care stă gata să ţi-se desfăşure înainte-ţi, cu toată varietatea peripeţiilor ei, numai să vrei să desfaci lacătul, supt care zace cetluită.

Vezi acolo, ca 'n aevea, oamenii tari şi oamenii slabi, oamenii, cari se luptă, năzuind spre lumina unui ţel îndepărtat, şi oamenii şterşi, cari trec, ca nişte umbre suflate de vânt, oameni cu patimi şi oameni cu virtuţi, oameni, cari sufăr şi oameni, cari se bucură, oameni, cari înving şi oameni, cari cad.

Dacă-i adevărat, că rostul artei e acela de-a ne apropia de viaţă, făcându-ne s'o înţălegem şi s'o iubim, apoi romanul e singura cale, pe care putem pătrunde mai adânc înlăuntrul vieţii. Căci uite, în fiecare zi, privim uriaşul furnicar de iume, care se sbuciumă jos în stradă, şi ascultăm zumzetul înfrigurat ce se ridică în văzduh din pieptul atâtor mii de oameni. E acolo, jos, nesfârşita luptă, pe care oamenii o poartă în fiecare zi, e viaţa care se desfăşură în mii de tablouri, în mii de colori şi 'n mii de sunete. Cine poate şti, de ce cutare om merge în sus, şi celălalt în jos? Cine poate şti, ce gânduri, ce nădejdi şi ce dureri îi va fi mânând pe fie care din ei? Şi măgândesc atunci: Ce poate arta să ne redea, din toată aceasta chaotică realitate, din uriaşu' suflet, care se zbate în valurile acestea de oameni, vecinic schimbătoare şi nestatornice? Pictorul va prinde un gest, o expresie, sculptorul va nemuri atitudinea şi chipul unui om dintr'o clipă, iar muzicantul ne va reda numai o frântură, din nesfârşita şi tainica melodie, care trăeşte în adâncul sufletului omenesc. Singur romancierul e în stare să coqoare cât mai mult în mijlocul învălmăşagului, să pătrundă cât mai înlăuntrul vieţii, să lămuriască ceea ce se pare nelămurit, să pună ordine, acolo unde totul se pare fără nici o noimă, să dea o şintă făcăruî om, un sens şi-o tălmăcire făcăruî suflet, un înţeles făcă-
-jei vieţi.

Singur romanul, prin urmare, poate să înbrăţişeze viaţa în toată varietatea ei, să încopcieze în ţesătura lui cât mai multe elemente din larga viaţă incunjurătoare, să răsfrângă în limpeziişul lui felurile colturi din lumea noastră, felurile laturi ale vieţii sociale, cu problemele ei sufleteşti, cu frământările, cu bucuriile şi cu durerile ei.

De aci izvoreşte acea puternică atracţie, cu care te încātuşează un roman, de aci izvoreşte răsunsetul acela adânc, pe care ţi-l trezeşte în suflet, de aci adâncă înrăurintă, pe care-o exercită asupra noastră. Şi după ce-ai închis şi cea din urmă filă, ţi-se pare că la viaţa ta s'a mai adaogat o nouă viaţă, viaţa acelora, pe cari i-ai văzut trăind şi zbciumându-se dinainte-ţi, viaţă care ţi s'a strecurat în suflet, învăţându-te să cunoşti ce-i lupta, lupta pentru pâine şi lupta pentru-o ţintă, învăţându-te să iubeşti cu cei cari iubesc, să suferi şi să te bucuri cu cei cari trăesc din suferinţă sau din bucurie, să te hrăneşti din virtutea celor cari şi-au făcut din ea un ideal, şi să te cutremuri în faţa păcătoşeniei sufleteşti a acelora, cari au uitat de mult drumul unei vieţi fără de prihană.

Şi stai apoi şi te gândeşti, ca învăluit într'o părere de rău, te gândeşti la viaţa celor cari i-ai văzut trăind în roman, te gândeşti la toate câte le-au îndurat ei, la tot zbciumul prin care a trecut sufletul lor, şi simţi cum înlăuntrul tău prinde să se închege un ideal de viaţă, dacă n'ai avut nici unul, sau simţi cum se preface şi se înoeste cu credinţe proaspete, acela în care-ai crezut până atunci, căci romanul porneşte de la o anumită experienţă şi de la o anumită concepţiune a vieţii, a-ţi aduce înainte deosebiţi oameni, cu deosebite caractere, cari sunt puşi să se manifeste într'un anumit loc şi într'un anumit timp, şi prin urmare într'o anumită atmosferă socială, într'un anumit mediu, în care stăpânesc anumite tendenţe sufleteşti, anumite idei şi o anumită simţire, şi așa fiind, în mod firesc, din ţesătura romanului se va desprinde pentru cetitor o înaltă învăţătură, un îndemn curat, o po-vaţă dreaptă. De sigur, că aici vor zâmbi partizanii „artei pentru artă“, cari nu se pot împăca cu această împărechere de cuvinte: artă şi învăţătură, şi cu toate astea, literaturile cele mai viguroase, sunt literaturile popoarelor care pornesc de la cea mai apropiată cunoaştere a vieţii şi a sufletului lor, şi din care se desface o învăţătură largă, o învăţătură a inimii, cu mult mai trainică şi mai folositoare, de cât învăţătura aceea, pe care-o primim sub formă de formule şi de teorii.

Câtă învăţătură se desface din »Dare şi avere«, minunatul roman al lui Freytag, câtă innobilare sufletească din »Lordul cel mititel«, din »Quo vadis«, al lui Sienkiewicz, din »Inviere« al lui Tolstoi, din »Umiliţi şi ofensaţi« al lui Dostoewski, şi în general din întreaga literatură

rusească, din care scriitorii ruși au făcut o adevărată școală pentru poporul lor, un izvor de orientare pentru viața rusească, un apostol social, un apostol de ideal nou, de energie și de primenire sufletească.

* * *

Și noi avem viața noastră sufletească proprie, viața noastră dezvoltată pe un anumit pământ, în sânul unei anumite naturi și sub înriurirea unor anumite împrejurări, avem prin urmare sufletul nostru deosebit, cu culoarea lui aparte, cu nuanțele lui de simțire și de gândire, cu timbrul lui specific, cu frământările și cu problemele lui, cu nizuințele și cu necesitățile lui proprii.

Unde este însă romanul, care să închege în țesătura lui această viață a noastră, cu notele ei deosebitoare, cu problemele ei sufletești, cu înfățișarea ei socială? Noi trecem acum peste pragul unor vremuri strașnice, vremuri de reculegere și de întremare sufletească, când viața înfățișează o mulțime de probleme și de motive vrednice să ispitească pe fiecare scriitor, și cu toate acestea, scriitorii noștri, din lipsă de orientare și din pricina atmosferei neprielnice pe care a creat-o felul de critică ce se face la noi, critică cu totul capricioasă și nedreaptă cu unii, și foarte elogioasă și indulgentă cu alții din pricina intrigirilor și învrăjbirilor mărunte, din pricina lipsei de armonie prin urmare, și-au pierdut aproape toți drumul pe care apucaseră la început, rămânând fără nici o normă dreaptă, fără nici un criteriu sănătos, și bijbăind după subiecte de mântuială și executând nuvele după comandă și după preț. Foarte mulți scriitori au alunecat pe panta convingerii greșite, cum că producțiile spiritului lor pot fi luate drept o producție de ordin economic, o producție industrială, pe care s-o svârli în piață, imediat după cerere, cât mai repede și cât mai la timp, și asta în clipa, când fiecare ar trebui să caute sa-și desăvârșească personalitatea sa artistică, să-și lămurească bine puterile sale creatoare, să-și cristalizeze talentul și să-și fixeze bine drumul pe care trebuie să meargă, când prin urmare nimic n'ar trebui să-l smulgă, din pura seninătate a inspirației sale, din lumea absolutei desinteresări, în care trebuie să trăească un scriitor.

Și câte alte moravuri păgubitoare, moravuri anarhice, nu s'au încuibat în lumea scriitorilor noștri. Cutari înși au făcut legământ, unii dincolo și alți dincoace de munți, ca să-și bată joc, cu un cinism revoltător, de oamenii pentrucare altădată aveau un adevărat cult; paginile din urmă ale atâtor reviste sunt înibate cu impunsături răutăcioase, cualuzii grosolane, cu vorbe proaste, susținând totuși că fiecare reprezintă punctul de vedere cel mai sănătos; acum de curând, a apărut o revi-

stă nouă, »revista celorlalţi«, adică revista unor poeţi scriinţi, cari se inspiră de la »mori de vânt«, de la »stânci de zahăr«.

Revistă condusă de un poet, care crede c'a sosit timpul să ne îmbie cu literatura sa bizară şi bolnavă, şi care a avut cinstea să găzduiască în paginile multor reviste, chiar şi-n paginile aceluia care pretind că reprezintă direcţia cea mai sănătoasă.

Peste tot prin urmare, lipsă de consecvenţă, abatere de la adevăratul rost, încrucişare de patimi şi de răutăţi, rătăcire şi dezorientare.

Sunt totuşi scriitorii, cari nu s'au depărtat de la frumosul crez, în care odată au crezut cu toţii, cum că literatura noastră trebuie să pornească de la viaţa şi de la sufletul nostru, oglindind tot ceea ce avem noi mai caracteristic în manifestările noastre sufleteşti, şi că literatura noastră nu trebuie să fie numai un prilej de reverie moleşitoare, ci un mijloc de afirmare a fiinţei noastre, de lămurire a căilor pe care trebuie să mergem, şi de potenţare a energiei noastre.

Unul dintre aceştia scriitori e d-l Agârbiceanu, care departe de frământările aşa numite cercuri literare, departe de teoriile sterile, care ameţesc minţile atâtor înşi, îndeplineşte în liniştea celui mai tănuil sat din Munţii Apuseni, cea mai folositoare muncă de artist, observând mereu viaţa, cercetând şi analizând cu răbdare sufletul oamenilor cari trec pe dinaintea-i, şi cercând să răspundă celor mai adânci necesităţi sufleteşti.

Şi iată, d-na Constanţa Hodoş, dovedeşte a fi şi dânsa din rândul acestor puţini scriitori, cari înţeleg ca prin opera lor să sugereze porniri curate, să reverse mirezme binefăcătoare, să înfrumseţeze sufletul şi să insuflă avânt şi energie.

Romanul său »Martiri«, apărut de curând, porneşte de la o largă experienţă şi cunoaştere a vieţii, a sufletelor şi a oamenilor, dându-ne o strălucită icoană a vremurilor de crâncenă învrăjbire din preajma anului 1848. Culoarea naţionalistă, care se desface din fiecare pagină, nu stânjeneşte de loc frumuseţea şi valoarea estetică, căci e izvorită din realitatea împrejurărilor de-atunci şi e redată cu multă înţelegere şi sinceritate. Romanul d-nei C. H. poartă în sine timbrul vieţii ardelenesti, fiind plămădit numai din acele elemente, cari caracterizează cu prisosinţă aceasta viaţă. Eroii romanului sunt oameni întregi şi reali, oameni cari redau perfect culoarea vremurilor în care sunt puşi să lucreze, sunt adică oameni cu avânt, oameni de luptă, oameni energici. Cumpătarea stilului, care totuşi e foarte colorat şi sugestiv, presărarea de reflecţii, care dovedesc un spirit meditativ, sinceritatea şi îngăşia simţirii îmbinate cu un puternic avânt de bărbăţie, toate acestea sunt care dau o mare valoare acestei lucrări a d-nei C. H. pe lângă

ele însă autorea sa mai are şi acea rară însuşire de a-şi putea obiectiva, de a-şi putea exterioriza simţirile sale de-a le face adică să trăiască în alţii, şi aceasta e o însuşire de căpetenie pentru un scriitor, căci el trebuie să se uite pe sine şi să se piardă cu desăvârşire în faţa eroilor pe care-i creiază: alţii să simtă, şi alţii să gândească, ceea ce a simţit şi-a gândit el în clipa plăzmuirii, şi poate că aceasta e şi cea mai mare fericire a unui artist, anume aceea de-a se vedea pe sine trăind în alţii, de-a vedea pe alţii trăind din propria lui simţire.

Astfel, d-na C. H. a izbutit să ne dea o carte plină de îndemnuri curate, o carte care adaugă multă învăţătură inimilor noastre, o carte de bărbăţie, vrednică să stea în mâinile întregului nostru tineret, care e dator să se adape numai din scrisul acela, de unde poate culege întărire sufletească, sporire de energie şi o îndrumare dreaptă şi sănătoasă. Încă n'a venit vremea, când să ne putem permite luxul unei literaturi de reverie ucigătoare.

D. Tomescu.

Românii la conciliul din Florenţa.

BCU Cluj / **1. Introducere.** Cluj

1. *Pro domo.* Voind a scrie mai pe larg despre rolul şi însemnătatea participării bisericii româneşti, la marea adunare ecleziastică, pentru unirea creştinismului, desbinat în răsăritean şi apusan, aflu cu cu cale, că după ce scriu mai pe larg ca şi până aci alţii despre românii noştri, ca să fiu bine înţăles şi drept judecat, tot odată să scriu mai pe larg şi despre conciliul, la care sau înfăţoşat reprezentanţii bisericii noastre.

Istorisind despre conciliul florentin, cred a istorisi bine şi adevărat, dacă ţin înaintea ochilor aceea îndrumare, ce o dă înţăleptul pontifice Leo al XIII: „Acea să stea înaintea minţii scriitorilor, că prima lege a istoriei este, să nu cuteze a spune nimica falz, a doua să cuteze a spune adevărul, că nu cumva să nască în scriere suspştiunea de parţialitate au de râncoare“.¹⁾

¹⁾ „De studio historiae ecclesiasticae ad genuinos fontes exigendo. anno 1883.

Deşi nu se spune în literale papali, dar evident, că această lege isorică îşi are izvorul său la *Cicero* „de orat. libr. II. nro LXII. „Quis nescit primam Historiae legem, ne quid falsi dicere audeat; deinde, ne quid veri non audeat; ne qua suspicio gratiae sit in scribendo; ne qua simultatis.

Un scriitor vechiu păgân spune, că: „frumos înțales are istoria dacă, aceea ce cu cuget curat s'a început, nu să vatămă prin iubirea de rasă, sau sfială“.²⁾ Un mare arhieru și literat al bisericei latine apoi ne asigurază, cumcă: „Nu încape indoială, că ceia cari scriu istoria bisericească fictiv și înșălător, nu mai pot să fie oameni buni și sinceri; toată istorisirea lor este născocită, sau pentru a dobândi, sau pentru a seduce; una este lucru urât, alta primejdios.“³⁾

Date noi nu am descoperit, dar pentru prima dată adunând toate cele răsipite, descriu evenimentul în lumina lor. Argumentarea și poziția materiei e cu totul nouă la mine și absolut independentă de toți înainte mergătorii mei pe acest tărâm; fie români, fie străini. Mai ales cele ce a scris regretatul episcop de Roman Melhisedec, Alexandrescu cu privire la rolul ce l'au avut persoanele românești, în acest sinod, unic în felul său, — mă au îndemnat, să ezaminez lucrul mai deaproape, și apoi să arăt, că nu pot fi plauzibile combinațiile și opiniunile înaltului prelat. —

Conciliul florentin e interesant din firea sa pentru toți orientalii. Dela anul 1891 incoace, când dl Erbiceann a publicat „date istorice privitoare la români“, din Sguropol⁴⁾, a devenit istoricul acestui sinod pentru noi români, indoit de interesant.

Să grăbim a face o excursiune la vechea adunare pentru împăcarea bisericilor, învrăjbite și azi, după aproape cinci secolii.

2. *Izvoare.* Ca despre orice lucru mai însemnat, așa și despre acest sinod s'a scris foarte mult. Cărțile ce sau scris, fac o frumoasă bibliotecă, fără ca din părăuțul de negreală ce sa scurs, să fi rezultat ceva, ce ar apropia cât de cât numai, apusul de răsărit, sau răsăritul de apus.

Afară de aceasta, până azi ducem dorul și verosimil cu acest dor vor muri toți creștinii apuseni și răsăriteni ai lumii acesteia — unei istorii autentice, oficiale a laudatului sinod ecumenic. Se știe anume, cumcă *actele și toate catagrafiile oficiale, ale sinodului din vorbă, au dispărut*.⁵⁾ ori că doară nu vor fi existat nici când! Destul atâta pen-

²⁾ *Plinius* in Trojano. „Pulcherimo nexu decurrit Historia, si quae integra coepta fuit, domestici sanguinis amore, aut verecundia non vitiatur.

³⁾ *Melchior Canus* epp. Canar. de locis theologicis XI, c. 6. († 1560) Certum est, qui ficte et fallaciter Historiam Ecclesiasticam scribunt, eos viros bonos atque sinceros esse non posse, totamque eorum narrationem inventam esse aut ad quæstum, aut ad errorem, quarum alterum foedum est, alterum perniciosum.

⁴⁾ „Biserica ortodoxă Română“ București 1891 an XV pg. 805—810.

⁵⁾ Dr. *Rapaics* Raymund „Egyetemes egyháztörténelem“. Eger 1881 II. t. p. 531.

tru istorie, că pe temeiul hârtiilor, originali, formali, redactate solemn, în cursul desbaterilor sesionale nimenea nu a stătorit până acum, că ar fi zugrăvit icoana fidelă a sinodului universal creştin.

Ca izvor în prima linie este privită opera „Historia Concilii Florentini“ compusă *probabil* de Dorotei,⁶⁾ mitropolitul Mitilenei; fost însuşi de faţă la sinod. Despre dânsul ştim, că a luat parte însemnată, la toate actele mai de înportanţă ale sinodului. El a cetit bula de deschidere a papei, în limba grecească.⁷⁾ el a cetit greceşte o altă dispoziţie a lui Eugenie IV, cu care continuarea sinodului de unire se pune la Florenţa.⁸⁾ Tot arhiepiscopul Dorotei, în April 1439 în Miercurea patimilor; — după ce discuţiunile de unire, nu aveau sorţi de izbândă adunându-se ca de obicei orientalii la patriarcul lor de Constantinopol, — propuse, ca să se aleagă odată în cătrova, sau să se împreuneze bisericile, sau să se renapoeze orientalii acasă, declarând pe occidentali ca şismatici.⁹⁾

Scrierea lui Dorotei e reprodusă în origiaalul grecesc şi în traducere latinească la *Hardouin*, tomul IX¹⁰⁾. Tot în acest tom e reprodus şi sbornicul, publicat în 1638 de Iustinian *Horatius*, bibliotecarul vaticanului,¹¹⁾ apoi „summa conciliorum“ alui Augustin *Patricius*, scrisă cam prin 1480.¹²⁾ Dorotei e decopiat şi la italianul Dominic *Mansi* în tomul XXXI.¹³⁾

Unele date, ce sunt cuprinse la Augustin Theiner¹⁴⁾ *Vetera Monumenta Slavorum Meridionalium* pag. 374, 269 şi „*Veter. Monum. Hungarorum*“ t. II. pag. 223, 228, încă se refer, cât direct, cât indirect

7-8) *Horváth Ferencz* dr. „*Unió*“. Kalocsa 1859, pag. 268, 274, *Harduin* „*Concilium Florentin*“ t. IX. 175—179. În limba latină a cetit'o arhiepp. din Grado.

9) *Pitzipios* bey scriitor grec, în „*Unirea*“ Blaj 1892. pg. 418. *Horváth* 281.

10) Iezuit francez † 1729, a edat documentele sinodali, în 12 tomuri la Paris.

11) Pag. 669—1080.

12) Pag. 1081—1198.

13) *Mansi* a publicat de nou analele ecleziastice, celebre alui Cezar *Baronius* şi *Oderic Raynaldus*, în 38 volume folio, în Luca la 1738—1759; la Veneţia şi Florenţa întră anii 1759—1798, a edat actele conciliilor mai noi, în 31 volume. *Mansi* a fost arhiepp. în Luca.

14) † 1874, originar din Silezia; a fost presbiter oratorian, apoi presbiter de mir. Înpreună cu fratele său *Antonie* desfăşură o activitate teologică liberală, dela 1833 se duce la Roma, ajungând prefect al arhivelor de acolo. Ca unul ce era contrar cu sinodul vatican (1869—1870) fu absolvat de oficiul său. A decedat neîmpăcat cu Roma. El a continuat pe *Mansi*, dar au apărut numai 4 tomuri 1864—1865 Bar-le Duc.

la conciliul nostru.¹⁵⁾ Tot astfel ne putem ajuta şi de monumentală operă a lui Leo Allatius¹⁶⁾ „De Ecclesiae Occidentalis et Orientalis Perpetuus Consensus“, Coloniae-Agripinae 1648, pag. 937, 1373, 1380—1390 mai ales referitor de reacţiunea antiunionistă, înşghebată după conciliu.

Din când în când, se estinde asupra materiei noastre şi Georgiu (sau Grigoriu) Phranzes (Phranza) în »Chronicon« despre lucrurile bizantine tomuri IV, anii 1259—1477. Bon 1838. (I. c. 40; II 13—16; 192, 203, 217, 288; III c. 18.)¹⁷⁾

Mai bogat izvor faţă de participarea românilor la sinodul din Florenţa, e Silvestru Siropol (sau Sguropol) Preotul acesta încă a fost prezent la Ferarra şi Florenţa şi a consimţit ca să se închee unirea. A scris în greceşte „istoria adevărată a unirei neadevărate, dintre Greci şi Latini“. Lucrarea din cestiune a tălmăcit-o pe lătinie în Haga. anglicianul Robert Creyghton, la 1660, sub titula „Vera historia unionis non verae inter Graecos et Latinos“: pg. 13. c. 18; pg. 18, c. 22; pg. 29, c. 29; pg. 34—36 c. 34; pg. 44—48, c. 2—4; pg. 50, c. 6; pg. 92, c. 19; pg. 199, c. 9; pg. 211, c. 14; pg. 277—278, c. 1; pg. 294, c. 9.

Dr. profesor de teologie din Bucureşti, Constantin Erbiceanu, a publicat în revista: „Biserica ortodoxă română“ din Bucureşti¹⁸⁾ „date istorice privitoare la români“, din Sguropol.¹⁹⁾

Despre subiectul ce ne preocupă, se află o înregistrare, ce samănă a semioficială, în „Acta Patriarchatus Constantinopolitani. Condicta aceasta a fost studiată şi editată de Franciscus Miklosich şi Iosephus Müller, Vindobonae 1860. (tom. II pg. 223, 241; 243, 244, 256; 278—281; 356—361; 494, 495, 519; 528—538.)

De materialul nostru se ţine şi Pitzipios Bey „Biserica orientală“ 1855²⁰⁾ şi „Romanizmus“ 1860. În 1853 sa înfiinţat pentru unirea

¹⁵⁾ Sunt excerptate la Dr. Ioan Ardelean „Ist. diecez. române gr. cat. a Orăzii-Mari—Gherla 1883, t. I. pag. 103—104; 51, 52.

¹⁶⁾ Despre el ştim că a fost cel mai cuminte grec, care a studiat cândva în colegium graecum, înfiinţat în Roma la 1577, de papa Grigorie XIII pentru creşterea ierarhiei greceşti. Alatie a fost născut în 1586 în insula Chios. A murit la Roma în 1666, ca moşneag petrecut de bătrân, 83 ani. A fost custodele bibliotecii vaticane. A fost mare învăţat şi înflăcărat apologet al unirei. El a tălmăcit pe lătinie şi pe clasiци vechi elini.

¹⁷⁾ Phranza a fost camarar şi protovestiarul împăratului, apoi mare logofet al împărăţiei. A murit ca ieromonah bazilitan în 1477.

¹⁸⁾ Anul XV (1891—1892) pg. 805—810 (secţiia III. c. 9, 15. sect. VI. c. 2, 3.)

¹⁹⁾ Critica modernă ţine pe Sguraopol de auctor tendenţios, opul e împărţit în secţii şi în capitole.

²⁰⁾ L' Eglise Orientale, 1855. Paris, tradusă nemţeşte de Dr. Heinrich Schiel, Wien 1857 pag. 177—225.

creştinilor ortodoxi cu Roma, o societate, în care Pitzipios era sufletul. În opera sa primă Pitzipios stăruie asupra tezei, că numai încăpăţinarea şi neprevăderea grecilor sunt cauza desbinării. Preste 7 ani autorul în „Romanismus“ veni în contrast cu cele desfăşurate în „Biserica orientală“. Acum susţine sus şi tare, că numai Roma cu pretenţiile sale exagerate şi aroganţa sa, este vina că nu se pot uni bisericile.²¹⁾

Pentru abundenţa izvoarelor şi pentru multele detaluri interesante ce se află în ea, nu putem trece cu vederea, la studierea conciliului florentin, monografia lui Henri Vast „Le Cardinal Bessarion“ Paris 1878.²²⁾

3. *Literatura.* Cu fecunditatea izvoarelor stă în proporţie dreaptă şi o literatură bogată. Amintim aici numai cele mai însemnate: Carol Iosif Hefele prof. în Tübingen, apoi episcop în Rottenburg „Concilien-geschichte“, în 7 tomuri mari, a edat istoria conciliilor; edit I. Treiburg, 1855—1869. În acest op critic se cuprind așa zicând toate întâmplările bisericeii ecumenice. În tomul ultim pag. 659 și următoarele se pertractează sinodul nostru. (Hefele † 1893.

Arhiepiscopul Florenței, Eugenio Cecconi a scris „Studii storici sul concilio di Firenze“ partea I Firenze²³⁾ 1899. În cartea aceasta se cuprind mai multe acte, până aci necunoscute. Tot Cecconi în foaia „Univers“ din 6 Faur 1870. Frommann: Kritische Beiträge zur geschichte der Florentiner Einigung, Halle 1872 și Frommann „Zur Kritik des Florentiner Unions Decretes“ Leipzig 1870. Dr. A. Pichler „Geschichte der kirchlichen Trennung zwischen dem Orient und Occident“ München 1864 tom. I pg. 383—402.

Mihai Le *Ouien* din ordinea predicatorilor (dominican) † 1733 »Oriens Christianus ingnattor Patriarchatus divisus. Parizis folio, 1740, op bine cunoscut la clerul românesc. Că obiectul nostru se ocupă tronul I pg. 1252 și următoarele.

Gulielm. *Cuperl*, iezuit »Tractatus de Patriarchis Constantino politanis. Antverpiae 1733 folio.

Maimbourg »Geschichte des Abfalles griechischen von der lateinischen Kirche nach dem Französischen von Meuser, Aachen 1841 pg. 144—168.

Ioan Bapt. *Palma* »Prael Historiae Eccles. Romae 1853 tom I—III.

Herman Jos. *Schmitt* »Harmonie der morgenländischen Kirche—Wien 1824.

Oesterreich, Ungaru une die Wojwodina Von einem Saxo — Magyaren. Wien 1850.

²¹⁻²²⁾ Eusebie Popovici „ist. bis.“ tradusă în București la 1901, de epii Atanasie și Gherasim. tom. II. 411, 142, 123.

²³⁾ Firenze e italienește Florența.

I. Fr. Kemény »Magazin für die Geschichte Siebenbürgens-t II pg. 26, 27; 48—57.

Dintre unguri Dr. Lányi Károly »Magyarföld egyháztörténete« I—III. Pest 1744 și Dr. Horváth Ferenc »Unio, vagyis a hit és történelem szava a nem egyesült görögöknek a romai katolika anyaszentegyházali egyesülésére. Kalocsa 1859 pg. 262—338; 402—407.

Nu ne lipsesc nici scriitorii naționali, cari și au oprit gândirile asupra sinodului unionist. Seria nu tocmai scurtă a acestei pleiade, o deschide un vlădică unit. Al patrulea dela unire încoace, la o jumătate de veac și mai bine, decând Românii ardeleni rump legăturile sufletești cu biserica din Muntenica și cu patriarhia din Constantinopol.

Petru Paul Aron, urmașu învăpăeatului martir Klein, este primul întră episcopii nostri uniți, carele cultivează literele. Dânsul scoate în Blaj — de sub teascurile înființate de Klein — la 1762 »Inceputul Asezământul și Iscăliturale sfântului și a toată lumea Săbor dela Florența²⁴⁾ din cele vechi grecești și latinești spre înțelegerea și folosul Neamului nostru acum întâi prefăcute întracest chip tipărite.«

Tot aceasta carte e tipărită și lătimește în Blaj în 1762 și dedicată baronului Adolf Nic de Buccov și la alții. Titula e: »Exordium et Definitio Sanctae Oecumenicae Synodi florentinae ex antiqua Graeco—Latina editione, descumpta et ab illustrissimo ac Reverendissimo (Domino) Petru Paulo Aaron (de Bisztra) Episcopo Fagaransiensi ad sui gregis utilitatem, majus nempe *Unionis* argumentum adapta, cumque Ejusdem Benedictione prius Valachico, nunc rursus Latino ideomate typis edita Balás-falvae apud Sanc-tissimam Trinitatem. Anno 1762.²⁵⁾

²⁴⁾ În un senz mai larg, de literatura și de subiectul istoriei conciliului de unire din Florența, se ar ținea toate acelea opere, cari tratează desbinarea creștinismului apusan și oriental, precum și acțiunile acele, ce sau pus la cale cândva, cu, sau fără rezultat, pentru înpreunarea bisericilor de răsărit și apus, încă înainte de conciliul de Florența. Noi însă aici și acum, tratăm totul numai așa zicând șematic. Amintim toțuș doi trei auctori mai frunțași. Dr. Ios. Hergenröther prof. Würzburg »Photius Patriarch vor Constantinopel Sein Seben Schriften und das griechische Schisma, Regensburg 1867—1869. trei tomuri și un caiet, monumenta greca ad. Photium eiusque hstoriā pertinentia; apoi lager »histoire de Photius« Paris 1845 aceasta o avem pusă pe românește de Dr. Vasilie Lucaci Baia-mare 1893. Pr. G. Georgescu »Foțiu și activitatea lui ierarhică față de episcopul Romei« București 1895.

²⁵⁾ Bian Hodoș »bibliografia românească veche« București 1906, ton II fascicol II pg. 157, 158 și Dr. Vas. Popp disert. despre tipograf. române pg. 47. Format 16, pagini 48. Pe o pagină 19 rânduri. Un exemplar în Blaj în biblioteca prepozitului Moldovan. Exemplarul e manc la sfârșit.

Câte un exemplar de onoare din aceasta carte vlădicul trămite la 11 Septembrie 1762 baronului Dietrich, și lui Francisc Károlyi, general comandant al părților de dincoaci de Tisa. În comitivă să zice, că cartea e întocmită pentru dumnezească turmă »pro dominico grege«²⁶⁾.

Vestitul Samoilă Clain susținea, cumcă paternitatea cărții este a se atribui învățatului călugăr din Blaj Gerontie Cotorea, Clain însă în pare, că confundă aici o altă operă alui Cotorea, ce a scris încă ca teolog în Sămbătamare, la anul 1746 și din care este numai partea a II în manuscris în biblioteca arhiepiscopiei la Nr. 921, »despre schismaticia grecilor cu continuarea sa despre articulusurile cele de price«.²⁷⁾

Șincăi când își scrie însuși biografia sa latinește, pomenind de ortacul seu Sam. Clain, când îi face elencul scrierilor, zice, că opera lui a șasa ar fi »historia concilii florentini«.²⁸⁾

În timpul mai recent »ex professo« sau ocupat cu tema aceasta Pr. C. Marienescu »Sinodul dela Florența și cele mai însemnate încercări de unire anterioare, București 1900,²⁹⁾ apoi Ch. Auner³⁰⁾ »La Moldavie du Concile de Florence« Paris 1904.

Incidental, mai pe scurt, în legătură cu alt subiect, ori că numai ceva punct al sinodului, încă a aflat la români, ca și la străini, cultivați harnici. Menționăm pe un anonim în *Revista catolică*. Baia-mare, an 1889, pg. 191—194, apoi de un alt anonim în »*Foaia bisericească*« din Blaj an I. (1883) pg. 134—237 »un episod din conciliul dela Florența«. Aici se spune, cum a argumentat de practic, teologul apusan, celebrul Ioan de Montenegro, întru a proba, judecata patriculară și în consecință purgatorul.

Episcopul *Melhisedec* Stefanescu, dela Roman, în »*Chronica Romanului și a episcopiei de acelaș nume*. 1875 t. I pp. 75—92; idem, în »*Revista pentru istorie arheologie și filologie*« alui Tocilescu, an II vol. 3, 1884. »Viața și operele mitropolitului Grigorie Tâmblac (1368—1450) pg. 2—4, 10—18, 30—34, 36—39. 40, 42—44, 50, 64.

Const. St. Bilciurescu »mănăstirile și bisericile din România« București 1890 pg. 286.

²⁶⁾ Aron Novacovici Blaj 1902 pg. 359, 360, 370, idem siemat iubilar Blaj pg. 28. Iorga ist. liter. I, 89, 90. II 71, 416, 525, 561, 562, 264, 593. Dr. Vas. Popp disert. tipografii pg. 46, 47.

²⁷⁾ Iorga liter. II 178, 409. Bunea Aron 371—373.

²⁸⁾ Cipar arhiv 275. Iorga lit. II 414.

²⁹⁾ O teză de licență, ce lasă a vedea cu timpul pe un mare critic de istoriografie, în persoana autorului.

³⁰⁾ Fost elev în București al episcopului de Oradea-m. Dr. Radu.

Dr. I. G. Sbiera »contribuiri pentru o istorie etc.« I Cernăuţ 1906. În aceasta mare operă, referitor la subiectul nostru, se află abundant material la pg. 661—687, 734, 136—737, 781, 794, 795, apoi 515, 518, 520, 522, 525, 527.

Ap. Andrieşiu »Grigorie Țâmbiac Mitropolitul Moldovei« Bucureşti 1902,

George Aramă prof. la seminarul Veniamin în Iaşi »Dămian mitropolitul Moldovei«. Arad, 1904. În aceasta interesantă broşurică se neagă categoric, cumcă Țâmbiac ar fi fost cândva mitropolit în Moldova.³¹⁾ D-l Erbiceanu încă neagă.

În monumentală colecţiune Hurmuzachiană, despre teza noastră se află date la »documente« I, 2, nr.ii 65, 409, 425, 450, 451, 463, 471, 472, 481, 494, 501—504, 506—513, 518—523, 534, 538, 544, 545, 560—562, 565, 573, 581, 582, 587—589, 595, 598, 599 623, 662, 671, 672, 680, 685.

La nemoriturul Georgiu Şincai, despre materia de faţă, a se vedea »Chronica Românilor, ediţia II, tom. I pg. 624 (edit. I I 393).

Aron Pumnul »Lepturariu românesc« Viena 1865, tom. III § 41.

Mitropolitul Moldovei, vestitul Veniamin Costachi în »Bisericeasca istorie alul Meletie † 1714 mitropolitul Atinilor« (traducere) Iaşi 1842, partea II, tom III pag 37—34.

Despre conciliul dela Florenţa la pg. 179—180, vorbeşte şi cursul academic, litografiat de V. Pociton, după explicările profesorilor, Eusevie Popoviciu, Cernăuţ şi Dr. Chiricescu Bucureşti »istoria bisericei române« 1898.

De sine ştiut, că unirea florentină e tratată concis şi bine motivată şi grupată, în toate manuale didactice, străine şi române, puse în uzul seminarelor teologice. La noi o espun la întâles, mai vârtos Boroian 270—273. Şaguna, Eus. Popoviciu³²⁾ şi Grama ist univertz. 317—322 şi cea particul. pg. 51, 56—58, tot Grama. a mai revenit asupra materiei cestionate şi în periodicui »Preotul Român« Gherla, XV, 1899 pg. 439—442.

Iorga încă atinge cestiunea, cu păstorirea lui Țâmbiac. pe două pagini 13—15, în istor. lit. religioase. Buc. 1904.

În foaca »Sionul Românesc« Viena 1866 canonicul din Lugoş Gavrilă Pop face critică mare asupra istoriei bisericeşti alui Şaguna. Începând cu pg. 290 se tractează despre sinodul de florenţa.

³¹⁾ Tot așa socotesc Eus. Popovici II. 41. 118

³²⁾ Istoria Bisericească traducere de episcopii Atanasie al Râmnicului şi Gherasim al Argeşului Bucureşti 1901, pg. 45, 111—126, tom II.

În limba slava au scris Filaret »istoria ruskoj țercvi« Cernigov 1862 period tretii § 16, pg. 7. 67—77 apoi un altul »Istoria Florentiiscagho sobora« Moscva 1847. pg. 198. Amintim încă opera iezuitului I. Gagarin despre biserica Rusiei »La Russie sera-t-elle catholique« Paris 1856, tradusă de Haxhausen. »Russische Studien für Theologie und Geschichte, tradusă Dr. Moritz Brül, Münster I-II. fascicolă.

(Va urma)

Christos a înviat!

Ziua învierii, numită la Români ziua Paștilor, e cea mai luminoasă și mărită sărbătoare, așezată dintru începutul creștinătății întru pomenirea învierii din morți a D-lui Isus Christos. Pasca cuvânt evreesc, înseamnă: trecere, eșire; căci ingerul a omorît pe toți cei întâi născuți ai Egiptului, nu s'a atins de Israiliteni, ci a trecut înaintea caselor lor, stâlpi cărora erau stropiți cu sângele mielului jertfit după porunca Domnului. Pasca altcum înseamnă și ospetarea paschala, la care să mânca mielul pascal tăiat în ariul sanctuarului la 14 Nisan (18 Martie). Numirea aceasta apoi a trecut la colacul creștinilor, ce în sărbătoarea s. paști îl aduceau credincioși spre binecuvântare în biserică. Sărbătoarea Paștilor are însemnătate istorică, apoi o însemnare cu mult mai înaltă simbolică și tipică; de aci binecuvântarea colacului pascal e împreunată cu binecuvântarea mielului și a ouelor roșii. Mielul de Paști întipuește pe Isus, care a murit pentru noi ca un miel nevinovat. Oul roșu la păgâni a însemnat noroc. Aelius Lampidius povestește despre Alesandru împăratul roman, că la mașcarea aceuia a dat într'un cuib de un ou roșu, de unde au dedus cu toții, că băiațelul nou născut nu numai că va fi noros și încunjurat de mărire, ci are să fie stăpânul Romei. Așa sa și întâmplat, copilul omului sărac a devenit împărat și a murit stăpânul lumii la a. 225; iar tot creștini oul roșu înseamnă sângele lui Christos, vărsat pe lemnul crucii.

În 14 Nisan la 3 oare după amiazi legau și ucideau Israelisenii mielul ce era de jertfit în Ierusalim; în aceia-și zi și în acela-și ceas a murit și Christos, după mărturisirea evangelistilor — tot în Ierusalim pe muntele Căpăținilor Golgota. Un scriitor bisericesc, Origene, ne spune de o tradiție, că pe muntele căpăținilor ar zăcea trupul lui Adam, și că prin urmare: »Christos a fost restignit asupra capului omenimei, pentru că în Christos să învieze toți, întocmai precum în Adam au murit, și pentru că în locul, care să numește locul căpăținei, capul neamului omenesc (Adam) să dobândească învierea sa prin învierea Domnului și Rescumpărătorului nostru, carele tocmai în locul acesta a pățimit și înviat.

O seară plină de jale a fost aceia a Vinerii; iar ziua de 15 Nisau, era Sâmbătă, când legea oprea pe Israiliți a eși la mormânt, și ca zi de răpauș era potrivit ca să renoiască în sufletele puținilor credincioși ai lui

Christos gândirile și simțemintele dureroase ale zilei trecute. Trecu și ziua după îngropare. Și cu ziua cea dintâi a săptămânii a răsărit ziua legii noi, lumina lumii. Pământul se cutremură, îngerul să scoboară din ceriu, răstoarnă peatra de pe mormânt apoi se așează pe ea. Păzitorii stau incremeniți de spaimă, căci Christos s'a sculat din morți...

Fapt este Dumineca Paștilor, precum fapt a fost seara cea dintâi a Vinerii mari. Aceasta nu ucenicii ni-o spun, ci dușmani lui o mărturisesc. Aceștia cu ochi lor îl privesc, aceia îl văd cum mănăcă, îl aud glasul, îi ating trupul. A înviat, și din noaptea mormântului a răsărit lumina unei noue creațiuni. Pe faptul morții și învierii lui Christos s'a zidit o lume nouă. Christos s'a sculat din morți și începătura vieții s'a făcut. Moartea nu e altă decât creațiunea nouă a trupului pătat de păcat. Pentru aceea cimiteriul nu e numai loc de răpaus, ci un laboratoriu, unde să săvârșește o nouă plăsmuire a trupului.

Sufletul e ceva imponderabil, care vede, care aude, care simte, care este un organism deosebit pe organismul cel ponderabil, de organismul trupului pământesc. Sufletul trăește într'o învălitoare, cum trăește o pasere în coaja unui ou. Învălitoarea sufletului e trupul a paserei e oul. Puțin timp, cât trăește paserea în coaja oului își află nutremântul trebuincios în coaja aceluia, cât trăește sufletul în trup, își află cele de lipsă pe pământ. Coaja oului odată începe a să sfărma, astfel și trupul omului cu încetul trece în descompunere, până ce să preface în prav și cenușe. Viața pasărei eșite din ou e cu mult e mai desăvârșită ca mai înainte, astfel și viața sufletului e mai de lungă durată, ca pânăce a trăit în trup. Pentru aceea oul Paștilor e simbolul învierii, căci precum puil creapă coaja oului și ese viu din ea, așa vom eși și noi odinioară din mormânt și vom învia cu Isus. Și precum oul are însușirea de a se naște de două ori: întâi ca ou, a doua oară ca pui: astfel în doue rânduri ne naștem și noi: întâiu, ca fii lumii aceștea, a doua oară când cu Isus ne naștem din nou. Și precum din oul tulbure să naște o ființă frumoasă, astfel și din trupul nostru putrezit va învia un trup strălucitor.

Învierea lui Christos e deci biruință asupra brușului de pământ zdrobirea cătușelor, libertatea sufletelor și triumful ideilor. Ideile mari să combat în lumea mare, dar precum Christos a sfărmat păreții mormântului, așa vor eși și concepțiile lui mărețe triumfătoare din chaosul de azi. Christos a învățat, că cei săraci sunt egali cu cei bogați, că aceea-și inimă sbocotește sub haina de vison, ca sub sdrențele cerșitorului, acelea-și drepturi le are la bucuriile vieții unul ca și altul, nimeni nu să poate opri ca să nu să bucure de razele soarelui și de florile câmpului. Una să nu uităm că până ce luptăm pentru idealuri, să fim credincioși neamului din care am eșit, căci cetățeanul, muncitorul, numai așa va ajunge la izbândă dacă cu vâpaia dragostei de neam și-a făurl soartea și și-a oțeli forțele. *Per crucem ad lucem*, căci Christos a înviat.

George Șuta.

HÂRTII VECHI.

I.

Versul stâlpărilor*)

Veniți popoare mulțime
Și pruncească tinerime,
O, o, fraților!**)

Să pregătim sărbătoare
Sfântă și prăznuitoare

Toți cu ramuri înfrunzite
Și cu stâlpări inverzite.

Să întâmpinăm cu tot omul
Pre Isus Christos și Domnul!

Cel ce-i plin de bunătate
Astăzi în sfânta cetate

Întră pe azin călare
Smerit cu îndestulare,

Pe care pruncii văzându-L
L'au întâmpinat laudându-L

Cu stâlpări și cu strigare
Cântând toți în gura mare:

Dumnezeu ne este Domnul
Și se arată la tot omul

Vrând ca să dea mântuire
La a sa toată zidire

*) Refrenul se repetă după fiecare strofă.

**) Din »versurile« popii Radu din Nevoieși, despre cari s'a mai vorbit în această revistă.

Osana celui ce vine!
Este cuvântat de bine...

De acum până 'n vecie
Amin, amin fie, fidel...

Com. de: N. Cârstea.

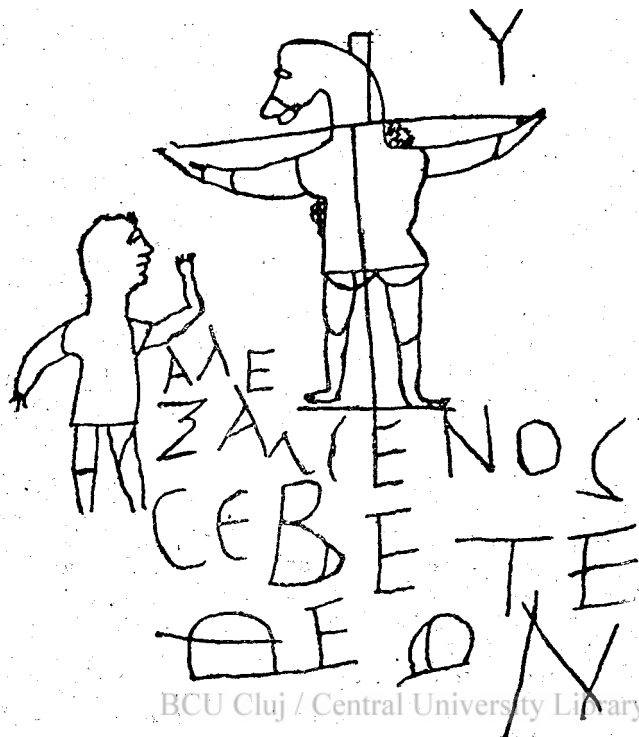
II.

Verș la Paști.

Îngerul au alergat
Și Fecioarei au strigat:
O, tu cea plină de dar,
Nu te 'ntristă cu amar!
Bucurie îți vestim,
Bucurie îți grăim:
Că Fiul tău cel Preasfânt
Au înviat din mormânt
Și pre morți i-au ridicat
Izbăvindu-i de păcat!...
Acum să ne veselim
Noule Ierusalim,
Că mărirea lui Christos
Ca un soare luminos
Preste tine-au răsărit
Minunat și preamărit!
Salt'acum Sion voios
Glăsuiește mângăios;
Ear tu Curată ce ești
Maica Luminei cerești,
Veselește-te curat
De-al tău Fiu, c'a înviat!

Com. de: N. Cârstea.

O fabrică de rachiu de prune (slivovicz) din Ungaria nordică dorește oferte pentru prune, din partea producătorilor inșiși ori agenți pentru sezonul procsim. A se adresa sub devisa »Prune« la adm. revistei.

Il Crocifisso blasfemo" dupa' G. Rafael.

(A se vedea pagina 196—203.)

Călimdarul revistei „Ramuri“.

La Craiova vechilor Bani ai Olteniei apare, de doi ani împliniți întrând acum în al treilea an, revista literară *Ramuri*, despre care s'a mai făcut amintire în publicația noastră. Pornită din cea mai curată însuflețire a câtorva suflete tinere, cari simțiau trebuința de-a ieși la larg și începând cu sîiala bună, care întovărășește astfel de începuturi trimitea întâi rari caetașe cu file albe, de pe cari se desprindea o luminoasă năzaintă în spre bine și o caldă simțire de sănătate tinerească se îndreptă, atunci, mai mult cătră tinerimea mai răsărită cu care se înrudea sufletește. Crezul, cu adevărat cuminte și îndemnurile sănătoase cu care se scotea, li făgăduiau un viitor frumos, care trebuia să vină în curând. Și, rămânând statornică pe lângă gândurile începutului, de-a trimite, în înșirarea mărunță a slovei, lumină curată, îndemnuri limpezi

sănătoase și ținându-se departe de vrajba păgubitoare, nespus de păgubitoare, care te face să răsfoiești cu părere de rău și cu durere sufletească reviste, pe cari mai eri-alaltăeri le deschideai cu drag și iteai cu râvnă slova deasă, — revista Craiovei și în nulțea cu spor etitorii și tipărea răid pe răid nume de scriitori fruntași, cunoscuți în sumarele bogate și feliurite, iar astăzi înmănușiază multe din celea mai alese condeie în jurul său și e revista care se citește mai cu drag, pentru aceeași simțire caldă tinerească și cuviință a scrisului.

De odată cu intrarea în anul al treilea de apariție, cei cari o conduc au avut un gând bun, nespus de bun. Au hotărât să scoată un calendar, așa pe cum ar trebui să fie toate calendarele noastre, un adevărat factor cultural, așa după cum îi înțelegea rostul cumintele Carcalechi, editorul de cărți românești, pe cari le tipăria la Buda pe la începutul veacului al XIX-lea, și alții cari au avut la inimă luminarea neamului nostru. Un gând pe care nu l-au avut pânăcum revistele noastre.

Și iată, de anul nou calendarul apare; din vitrinele librăriilor te ademenește un volumaș lat, cu coperta nouă, proaspătă. Socotim, că nu va fi fără folos cetitorilor noștri, a face cunoscut mai de aproape acest Calendar, pentru valoarea lui literară și culturală și ca să vedem cum ar trebui să se lucre și aici la noi, în Ardeal, unde apar un de an calendare multe, cari încă sunt o unealtă de răspândire a culturii, dar de cele mai multe ori neingrijite și scoase cu gânduri negustorești.

În prefață se dau curate deslușiri despre îndemnurile cu cari se tipărește acest calendar — almanach, putem zice noi: — „tendinți lămurit culturale“ și întocmitorii lui au izbutit să-și intrupeze cu mult noroc gândurile.

Partea calendaristică e restrânsă la cele mai trebuitoare numai, la șirul zilelor și al sărbătorilor și e bine așa, socotim noi. Urmează apoi partea literară, care e alcătuită în chip cu totul original — se dă aproape în întregime material inedit. În frunte un articol de *N. Iorga*, despre „Orașele Oltene și mai ales Craiova pe pragul vremilor nouă“, cu date prețioase din trecutul unei frânturi a neamului nostru. Era lucru firesc să se țină în cuvenită luare aminte Craiova și trecutul ei și de aceea pe lângă scrisul D-lui Iorga, se mai dau lămuriri din viața de astăzi a orașului de prof. *Bănescu*, iarăși o pagină din trecut — de *Aug. Pecinov*, apoi să face pomenirea omului politic, care a fost și literat *Gh. Chițu* și pomenirea poetului, pe care l'a dat Craiova, *T. Demetrescu*. Aceste articole se învrăstează cu vederi reușite din oraș, biserici și mănăstiri vechi și nouă.

De un deosebit preț, pentru ori și cine dar, mai ales pentru noi ardelenii, cari cunoaștem așa de neîndestulitor țara, sau nu o cunoaștem de loc, — sunt paginile despre *Severin* și împrejurimile lui. Cetitorul va afla întrânsese lămuriri istorice, culese cu multă îndemănare și râvnă, prinse în șire cari se cetesc ușor și cu drag, pentru limpezimea și buna rânduiială în care se dau, — apoi descrieri îndemănatic, ținute la înălțime literară, a locurilor: ce poartă urmele altor vremi și date din viața de astăzi, a acestui oraș, de pe vremea legionarilor, viața socială, culturală și alte împrejurări locale, de foarte mare folos să se

ştie. Se ţine seamă de „Liceul Traian“ al Severinului, şcoală vestită în Oltenia. Deosebit de frumoase notele despre Ada-Kaleh. Semnează tinărul scriitor, harnic, *G. C. Ionescu*.

Întâlnim mai departe, cugetări ale înflăcăratului naţionalist şi şi cugetător, cunoscutul prof. universitar dela Jaşi, *A. C. Cuza*. Urmează apoi bucăţi literare inedite, din ale scriitorilor de astăzi mai de seamă.

O frumoasă poveste în versuri populare a d-nei *Elena Farago Sadoveanu, Agârbicean*, iscălesc bucăţi alese: »Emigraţii la Brazilia« şi »vara 'ntrun sat«. *Gârleanu* dă însamnări interesante, remase pe urma povestaşului moldovean Ion Creangă. Apoi articole de *M. Strajan, G. C. Ionescu, V. Turturean D. N. Ciotori*, o corespondenţă preţioasă din Bucovina, o schiţă de *Fl. Cristescu*.

Poezie de *Nanu, Goga, G. Tutovean, C. Moldovan* (din »Cântarea cântărilor«) *Soricu, I. M. Marinescu, C. Pavelescu, St. Braborescu, N. Vulovici, Pitiş, Codreanu*, o poezie necunoscută pân' acum a colonelului *Th. Şerbanescu*, una alui *Sion*.

Se face pomenire, în cuvinte puţine, adevărat, dar calde, marilor morţi ai neamului, *N. Grigorescu, B. P. Haşdău* şi cel al nostru al ardelenilor mai ales, *Iosif Vulcan*. Se alătură portretele reuşite a celor doi din urmă.

Socotim, că un articol mai cuprinzător despre *Grigorescu*, scris de un cunoscător, cu date amănunţite despre viaţa acestui mare dispărut şi cu consideraţii asupra lucrărilor lui cari vor rămânea unice în pictura românească şi pe urma cărora ne cinstesc şi ne vor cinsti străinii, — nu era, poate, de prisos pentru cetitorii cari nu au putinţa să aibă alte publicaţii cari o fac, — şi se desăvârşea armonia caldă, a acestei cărţi aşa de cuminte alcătuită.

D-l *St. Braborescu* închină câteva pagini memoriei poetului-filozof *Sully Prudhomme*, care nu a fost numai al Franţei şi numele lui a trecut peste ţări şi e cunoscut pretutindenea în lumea mare, în cercurile literare. D-l *P. Partenie* dă corespondenţa episcopului *Melchisedec* către *Eliade* interesantă pentru împrejurările pe cari le luminează.

În sfârşit, s'a avut în vedere, că acest calendar, fiind menit să fie o carte de cetire zilnică, o carte care se steie pururea pe masă pentru ceasurile de odihnă a celor mari, şi mici, cetitori cari se va întâmpla să se învârtă în jurul tăticului din fruntea mesii, sau a bunicăi ce are răgaz să steie mai mult pe scaunul ei, — încă să-şi afle lectura lor potrivită, uşoară, care să-i atragă şi să încătuşeze sufletele tinere şi să-i facă să îndrăgească rândurile de slove aducătoare de frumseţi şi poveţe înţelepte. Partea micilor logofeţi ai slovei e semnată de *A. Gh. Doinaru, N. Vulovici* şi *E. Pitiş*.

Trebuie să amintim buna rânduială a ilustraţiilor, alese cu multă îngrijire şi pricepere, alcătuiind toate la oaltă un folositor mănunchiu, cu rost lămurit educativ pentru oricine, înrudit de aproape cu cuprinsul cultural al calendariului. Vederi din Craiova veche şi nouă, portrete (între altele chipul lui *Theodor Aman*), chipuri de biserici din ţară şi din alte părţi locuite de Români, porturi, ş. a.

Toate acestea fac calendarul revistei »Ramuri« să fie o carte foarte folositoare, de răspândire a culturii și de-o netăgăduită valoare literară.

Se poate pune cu cinste alături de calendarul »Minervei« și cel al »Ligei« cele mai bune, ca îngrijire și valoare, ce s'au scos pentru anul acesta. Publicul cetitor, va judeca din această dare de seamă valoarea lui.

Noi am dori să treacă și la noi, mai ales fiindcă în Ardeal nu se scot astfel de calendare, iar celea scoase de unele din gazetele noastre mai ales pentru popor, slăbuț alcătuite, de multeori chiar ne îngrijite, sau alcătuite numai de mântuială — unele par'că și-au uitat cu totul de rostul ce trebuie să-l aibă, — nu pot satisface așteptările drepte ale publicului cetitor, adecă mai bine ideea de răspândire a culturii, pentru că publicul nostru primește cum i-se dă și răspunderea o au cei cari dau. Menirea acestor feluri de cărți e mare și rostul lor important și între împrejurările noastre de astăzi, omul trebuie să aleagă cu mare băgare de seamă cartea, care i-se îmbie, că aceea să-i fie adevărat prietin, care poate să-i aducă foloase netăgăduite, înălțându-i sufletul prin o hrană aleasă și sănătoasă. Calendarul revistei »Ramuri« e un astfel de prietin și o bună carte de familie.

Al. Melin.

Adevărul asupra situației din Cluj.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Li s'a făcut câtorva domni dela nou creată bancă de concurență „Vatra“ din Cluj o observare obiectivă pentru asistența ce au acordat'o fostului director al „Economului“ la adunarea generală recentă a acestui institut.

D-l Dr. Stefan Morar jurisconsultul „Vetrei“, care se înfățișase la „Economul“ în rolul arătat și dl Vasile Ranta directorul „Vetrei“ au crezut de cuviință de a publica declarațiuni în ziarele „Lupta“ și „Tribuna“ prin cari se năpustesc asupra d-lor Dr. Amos Frâncu și Dr. Elie Dăianu contestând fapte întâmplare între 40 de martori, prezentându-se pe sine și grupul de interese din care fac parte ca elemente de pace și susținătoare de instituții culturale, iar pe D-nii Dr. Dăianu și Dr. Frâncu ca elemente, cari au împins la regres ori stagnare instituțiile românești din Cluj.

Sub acest raport, d-l V. Ranta le adresează niște amenințări pe cât de vage pe atât de apăsate, iar d-l

Dr. Stefan Morar s'a făcut echoul unor învinuiri, iscodite de d-l B. Podoaba, pe cât de grave pe atât de neînte-meiate atingând şi trecutul d-lor Dr. Dăianu şi Dr. Frâncu, şi însinuând că dela venirea lor în Cluj s'ar fi provocat disensiuni în viaţa publică şi ar stagna, ba chiar da îndărăpt instituţiile noastre de aici.

În calitatea mea de preşedinte al comitetului de re-visiune a „Economului“ şi făcând parte din toate institu-ţiile româneşti din Cluj, unde cunosc viaţa publică de aproape două decenii şi având prilej de a cunoaşte din proprie intuiţiune activitatea d-lor Dr. Dăianu şi Dr. Frâncu, atât cea anterioară cât şi cea din Cluj, fără de a fi angajat în vreo luptă personală locală mă simt dator de a restabili adevărul pentru ca să nu se pună în circulaţie despre bărbaţi probaţi ai naţiunii şi ai instituţiunilor noastre păzite cu gelozie, veşti cari nu corespund faptelor.

Cât pentru trecutul d-lor Dr. Dăianu şi Frâncu, unul fost director al „Tribunei“ din încrederea comitetului partidului naţional român, presidat de fericitul Dr. Ioan Raţiu, altul fost jurisconsult al cauzelor publice româneşti celor mai ponderoase din epoca recent trecută, care a purtat o luptă intensivă pe toate terenele vieţii publice, a pledat gratuit o serie întreagă de procese politice, şi mai ales pentru: „Memorand“, Motii dela Scărişoara, D-şoarele române, memoria lui Avram Iancu, şi a avut fe-ricirea de a fi jurisconsultul gratuit al celor mai de frunte fondatori din aceasta epocă, Ioana Bădila, văd. I. Moldovan, Ioan Vişa, iar' dela venirea sa în Cluj a fundaţiunii Te-odor Pap şi a marelui filantrop Stefan Havaşi — faptele şi istoria vor vorbi şi vor rosti cuvântul hotărâtor.

Iar cât pentru timpul dela venirea lor la Cluj, în cel mai primejdut punct şi în cele mai grele condiţiuni, înseşi instituţiile şi rezultatele ajunse cu acestea combat în-sinuările, că dela sosirea acestor doi domni în viaţa noastră publică ar data luptele interne şi regresul în instituţiuni.

Toată lumea ştie că înainte de sosirea dlor Dr. Dăianu şi Dr. Frâncu la Cluj, decenii de-a rândul au bătuit pe aici cu o urgie fără păreche lupte personale şi de in-teres, ajunse de atâtea ori până la altercaţiuni factice, şi că singurele figuri luminoase ce se desprind din acea

ceață groasă pentru cultura și progresul nostru, au fost fericitul Silași, apostolul culturii și amicii săi: Ioan Petran, marele fondator, și Alexiu Pop, bunul îndrumător al vieții sociale.

Știe toată lumea de luptele exacerbate ce se dase pe vremuri între domnii Coroian, Isacu și B. Podoabă, pe când în mijlocul hărțuelfi s'a prăbușit societatea „Iulia“ se mai știe apoi și de luptele de o violență neasemănată ce s'a dat pentru acapararea „Economului“ între grupurile familiare și de interese: Almașan — Vajda — Indre, din care făceau parte și dnii Stefan Roșian și Dr. Stefan Morariu, de o parte, iar de alta dnii Isac — Roșescu și B. Podoabă, lupte cari au degenerat până a transforma în câmp de războiu adunările „Economului“. —

Acest fapt ar fi chemat — încât nu iar fi scăpat din memorie — să-l verifice mai ales dl Dr. Stefan Morariu, căruia în urma unui conflict violent cu dl Dr. Ioan Scurtu, i-s'au aplicat astfel de argumente faptice, încât numai cu greu a scăpat cu viața din conclusiunile foarte stringente în sala desbaterilor.

Toate aceste fapte și, paralel, completa disoluțiune a tuturor instituțiunilor exploatate pentru scopuri personale și transformate în arme de partid, s'au petrecut cu mulți ani înainte de venirea dlor Dr. Dăianu și Dr. Frâncu la Cluj și s'au continuat până la sosirea lor aici.

Pân' l'a acest termin, restul lumii românești privea cu cel mai profund disgust și cu cea mai mare neliniște cătră viața românească din Cluj, care ajunsese o primejdie publică fiind-că corumpea generații întregi ale tinerimei noastre concentrate la universitatea din Cluj, angajându-o cu mijloace nepermise ambele partide, pentru-ca cu ajutorul și votul lor plătit să le ridice în fruntea instituțiunilor.

Înzădar a încercat însuși comitetul național de a curma acestea neajunsuri.

Aceste și-au ajuns apogeul apoi în informațiunile date presei ungurești în denunțările politice și criminale și în procesele fără de sfârșit, civile și penale, întregindu-se potrivit cu insulte și bătăi de stradă.

Aceasta era situația adevărată când au sosit dnii Dr. Frâncu și Dr. Dăianu la Cluj și și-au asumat apos-

tolia de a face ordine în acest chaos și a salva cauza publică românească în Cluj.

La „Economul“ erau pe atunci procese civile și penale pe lângă o totală desorientare asupra misiunii publice a acestui institut espus și la lupte externe și interne. La Asociațiune se găsea tendența de a angaja și centrul din Sibiu spre a se purta procese pentru afirmative malversațiuni și paralel lipsa de ori ce lucrare. La biserică luptele între bisericieni, cari turburase spiritele aproape un deceniu, se transplantase între mireni pe când biserica și casa parochială crepate așteptau loviturile vremilor, iar școala părăsită și uitată din timpuri preistorice chinuia c'un dascăl câteva suflete nevinovate într'un fel de temniță întunecoasă, care provocase admoniția de închidere din partea stăpânirii. La fondul școlii de fete procesele civile și penale curgeau gărlă, iar casina românească ajunsese o speluncă de cartofori.

Astfel față cu aceasta situațiune este cea mai mare nedreptate dacă se însinuă, că prin venirea d-lor Dr. Dăianu și Frâncu ar' fi intrat stagnare, ba chiar regres în instituțiuni, pe când adevărul este că sub conducerea și concursul acestor doi domni și a celor grupați în jurul lor sau consolidat toate instituțiunile și s'a dat o nouă și adevărată îndrumare pentru viața românească din Cluj, ori câte acțiuni de subminare s'au pus la cale, și contra persoanelor, și contra instituțiunilor conduse de dânșii.

Las să vorbească faptele obiective luând în șir starea de față a instituțiunilor, în epoca acțiunilor întreprinse de d-nii Dr. Dăianu și Dr. Frâncu.

1) La banca „Economul“ la venirea d-lor Dr. Dăianu și Dr. Frâncu cifrele principale din bilanț la 31 Decembrie, 1901 erau: Capital, 200'000; Depuneri, 968'345; Reescompt, 198'050; Active, 1,553'710; Cuota filantropică, 1'127; Reserve, 151'008; iar acum cu 31 Decembrie 1907 aceleași pozițiuni se presintă în următoarele cifre, cari dovedesc cu toate crizele trecute o adevărată și serioasă desvoltare a institutului: Capital, 352'738; Depuneri, 1,402'430; Reescompt 1,115'141; Active 3,177'958; Cuota filantropică, 4'767; Reserve, 220'799. Astfel vorbesc cifrele, la cari se mai adaugă, că dela 1902 încoace în curs

de 5 ani „Economul“ a dat pentru scopuri filantropice suma de 17,946.33 plus că în cursul anului 1906 s'a dat destinaţiunii fondul pentru zidirea unei biserici gr. cat. în Cluj în sumă de 12.044.12.

Afară de acestea trebuie remarcat, că la iniţiativa d-lui Dr. Frâncu şi cu stăruinţa d-lui Dr. Dăianu s'au contribuit pentru masa studenţilor academici din Cluj unde au beneficiat 252 de universitari suma de 16,374.43. în periodul dela 1902 până la 1907.

Astfel înfăţişându-se acţiunea economică şi culturală a băncii „Economul“ şi mai considerând şi organizarea prin „Economul“ alor două filiale, două exposituri şi trei reuniuni „Raiffeisen“ de credit, şi una agricolă, în cele mai primejdive puncte ale ţărişoarei noastre, socotesc că institutul a răspuns astfel chemării sale economice şi culturale încât nici o consideraţie de ordin general nu putea motiva crearea unei a două bănci în Cluj, şi cu atât mai puţin apoi ostilitatea făţişă şi ocultă, ce s'a manifestat în atâtea chipuri din partea elementelor grupate pentru interese personale, dar chiar şi cu pretexte confesionale la „Vatra“, care s'a început cu vinătoarea după agenţii, clienţii, deponenţii şi funcţionari „Economului“ şi s'a desăvârşit cu rolul ofensiv a celor veniţi dela „Vatra“ la adunarea din ăst an a „Economului“.

Astfel deci nici recriminaţiile dlui Dr. Morariu, nici ameninţările d-lui Ranta, nu se pot valida şi cu atât mai puţin are dreptate dl Ranta, de a se afişa pe sine şi institutul »Vatra« dirigeat de dânsul, sub egida fostului preşedinte al »Economului« dl V. Almăşan, ca elemente de pace, pe când este lucru public, că »Economul« a observat cea mai strictă pasivitate şi faţă de înfiinţarea »Vatrei«, care a introdus pentru întâia dată lozince confesionale pentru acoperirea intereselor personale în viaţa noastră economică, observând tot asemenea pasivitate şi faţă de acţiunile resboinice întreprinse prin unii oameni din loc a »Vatrei«. Afară de acestea mai puţin poate avea loc încercarea dlui Dr. Morariu de a presenta ca o simplă ceartă a dlor Dr. Frâncu, Dr. Dăianu cu B. Podoabă şi nepotul său faptul, că direcţiunea »Economului« din care făceau parte şi numiţii domni întâiu sub presidiul dlui

canonic Sarkadi, și în urmă sub presiunea dlui V. Almășan, au fost siliți să învoace justiția prin o lungă serie de procese penale pentru încorectitățile comise în detrimentul »Economului« prin B. Podoabă unchiul și Aug. Giurgiu nepotul.

Un fapt acesta pentru care numiții domni, cari s'au espus nu numai la insulte nepermise, și acuse neintemeiate dar chiar și la primejdia vieții, ar trebui să fie retribuiți măcar cu recunoștința publică, fiindcă ambii desprețuind viața, iar mai ales dl Dr. Dăianu nelăsându-se influențat nici de considerațiuni de afinitate, au salvat institutul »Economul« din ghiarele unor oameni abusivi. —

Cu atât mai trist îmi apare metoda veche Clujan ce dl V. Ranta și Morariu cred a aplica acestor bărbați și eu socotesc, că nici ambițiunile, nici interesele jignite, nu pot legitima un asemenea procedeu fiindcă împrejurarea că dnii Dr. Frâncu și Dr. Dăianu nu au putut satisface dorința dlui V. Almășan de a substitui în direcțiune pe dl V. Ranta în locul marelui filantrop Stefan Havași, și de-a pune în șirul de jurisconșulți ai »Economului« și pe nepotul său Dr. St. Morariu, nu poate legitima nici lupta, nici înjustiția contra persoanelor grupate la institutul »Economul«.

Aceasta măsură trebuie să se observe și în judecarea obiectivă a progreselor realizate și la alte instituțiuni la inițiativa sau cel puțin cu concursul dlor Dr. Dăianu și Dr. Frâncu și anume:

2) Biserica veche, în urma vechilor crepături, ajunsese să se dărâme iea însă a fost restaurată temeinic, iar pentru biserica nouă s'a creat fundațiunea de 100 de mii a generosului Stefan Havași și afară de aceasta din mijloacele proprii ale bisericei în acest scurt interval s'au acvirat 2 case în piața Széchenyi în cel mai splendid punct ca loc pentru edificarea noului Sion românesc în Cluj, iar casa parochială ce stătea de vechime și crepături să se prăbușiască a fost restaurată potrivit, creându-se locuință pentru 2 învățători și un capelan și în urmă a fost creat — curat numai din ofertele d-lui protopop Dăianu — un al 2-lea post de capela pentru o și mai bună grijă a sufletelor.

3) În locul scolei ameninţate cu închidere s'a zidit cea mai frumoasă şcoală elementară românească ce există în Transilvania şi îngrijindu-se de salarizare, pe lângă scoala de băieţi s'a mai organizat cu ajutorul fondului vechiu — ceea ce constituia visul părinţilor de aici — o şcoală de fete cu o nouă putere didactică, cari ambele scoale adăpostesc astăzi peste 100 de copii.

Numai cine trăeşte în Cluj poate să-şi dea samă ce misiune generoasă 'nplinesc ambele şcoli în care afară de elevi e îngrijită şi o potrivită catechizarea, atâtor ucenici de meseriaşi.

La aceste să mai adaugă că pentru şcoală s'a acuirat gradina marjinaşă a familiei baron Bornemisza cu preţul de K 20,000, acoperit în mare parte din contribuiri benevole.

4. La aceste acţiuni culturale va trebui înşirată şi acţiunea săvârşită la Despărţământul Cluj al Asociaţiunii, fiindcă e bine ştiut că acest despărţământ, care fusese cel mai neglijat dintre toate a ajuns să se numere între celea dintâi prin lucrarea săvârşită de domnia Dr. Frâncu şi Dr. Dăianu.

Un lucru care toată lumea îl ştie, care a cetit vreodată discursul inaugural din 1905, al veneratului preşedinte al Asociaţiunii, rapoartele şi actele acestei instituţiuni.

Astăzi Despărţământul din fruntea căruia Dnia Dr. Frâncu şi Dr. Dăianu au crezut de bine a se retrage în vară, tocmai în interesul instituţiunii, fiindcă cunoscuţi delatori le-a prezentat lucrarea pacinică culturală ca fiind inspirată şi plătită din România, este depus în mâinile unor bărbaţi ce e drept mai incolori politiceşte, înse hotărâţi de-a continua lucrarea dlor Frâncu şi Dăianu, care le acordă şi astăzi tot sprijinul, precum tot ei şi cei grupaţi în jurul lor acordă tot sucursul posibil moral şi material şi tuturor celor lalte instituţiuni, în particular casei române, care găzdueste astăzi în mod cinstit tinerimea, pe când din nenorocire multe alte, părţi toate acestea instituţiuni întâlnesc sau ostilitate, sau indiferenţă, ca moşteniri din epoca anterioară a Clujului.

5. Dacă pe lângă toate acestea mai remarc instituirea unei Tipografii şi a unei reviste româneşti în Cluj, care a provocat un curent literar în mijlocul tinerimei şi pe

timpuri a fost învrednicită chiar și de recunoștința celui mai sever critic român, a dlui N. Iorga, și pe lângă aceasta editarea unei valoroase biblioteci populare și a altor cărți marcabile, mă socotesc în drept de a releva, că tabloul dat prin dnii Morariu și Ranta instituțiilor noastre nu corespunde realității și e întunecat prin un subiectivism patimaș nepermis în afaceri publice. —

Acest subiectivism îl face pe dl Dr. Morariu se conteste acte întâmplare în public și să afirme lucruri ce se combat și prin fapte și prin documente publice. —

În special este cert că la adunarea generală din anul curent a »Economului«, după președintele institutului denegase cuvântul dlui B. Podoabă invocând §§-ii statutelor, cari nu admit participarea la adunare pentru acei, cari nici înainte nici după termin nu și-au depus acțiunile, și după întreaga adunare aprobă punctul de vedere al președintelui contestat în modul cel mai violent numai de B. Podoabă, venit la adunare ca să-și discute afacerile penale și să distribue un pamflet, dl Dr. Stefan Morariu, luând pozițiune față de dispoziția presidială a cerut să se cetească §§. respectivi din statute și să se discute dacă dl B. Podoabă are drept de cuvânt, ori nu. —

Fiind dreptul de conducere în mâna președintelui pășirea dlui Stefan Morariu în virtutea celor 2 acții ce poșede nu se putea esplica altfel, decât ca o azistență pentru — și ca o concertațiune cu dl B. Podoabă, mai ales că era public cunoscut contactul personal între acești domni, cari și-au uitat reciproc păteniile din trecut. —

Era natural deci ca să se provoace în toți acționarii de față un profund resens pentru pășirea dlui St. Morariu și aceasta a primit o alimentațiune prin următoarele acte ale D-sale:

1) Că dl Dr. Morariu a cerut să fie considerat la apelul nominal între cei prezenți și dl Dr. Alexandru Vaida, care nu era de față și a cărui venire o punea în vedere cunoscutul său om de afacere;

2) Dl Dr. Morariu a admis ca repetit asistentul său dela »Vatra« — un fost funcționar al institutului dus la »Vatra« pentru salar mai mare și nemulțămît cu salariul avut la »Economul« — să-i ciară de a ridica cuvântul la

poziţiunea „salare“ ce nu putea însemna altceva, decât provocarea unei discuţii personale.

3) Dl Dr. Morariu cu lipsa de orice serioşitate a făcut din votul său bătjocura domnilor Dr. Frâncu şi Dr. Dăianu scriind pe şedula de votare a comitetului de re-vizie numai numele numiţilor domni şi a fiecăruia de 3 ori.

După asemenea antecedente fireşte nu să putea ca rolul numiţilor domni dela »Vatra« înfăţişaţi la adunarea »Economului« se fie tâlcuit altfel decum a fost fixat în »Răvaşul« mai ales că nu corăspunde realităţii că dl B. Podoabă în urma interpelării dlui Stefan Morariu ar fi încetat cu cetirea pamfletului său, continuată şi după advertisementul preşedintelui, ci adevărul este că chiar după alocuţiunea dlui Morariu s'a simţit încurajat, deşi adunarea trecuse la alt obiect, să-şi înceapă cetirea broşurei sale cu care a încetat apoi numai după ce răguşind nu-l mai servea glasul. —

Dacă pe lângă toate acestea se mai adaugă incidentul, că dl V. Ranta, după ce a abdicat dela toate posturile culturale, s'a travestit bancher la bătrâneţă, după ce se afişase poetul în Cetinereţă, veritabil făcutar în Cluj curioasă congruenţă de vederi cu presa ungurească din Cluj în local public despre »Economul«, care e basa vieţii româneşti în Cluj, enunţiaţiunea »că ar trebui puşcat în inimă »Economul«, ceea-ce abia tradează intenţiuni şi dispoziţiuni de pace, şi esplică în parte rostul ameninţărilor din »Tribuna«, — va trebui să recunoască ori care nepreocupat, că ivirea în scenă la »Economul« a unor domni dela »Vatra« nu se putea releva altfel decât cum s'a spus în »Răvaşul« — cu resens.

Sper, ca rectificarea adevărului va face ca direcţiunea »Vetrei« se readucă la un ogaş potrivit pe funcţionarii institutului lor, cari nu e permis să aibă misiunea de a se răşboi în acest chip cu bărbaţi conducători dela alt institut românesc, sub marca păcii.

Iată pentru ce nu vreau să schiţez consecvenţele ce ar urma la din contră, şi mă mărginesc de a rectifica câteva aserţiuni nebazate ale dlui Dr. Stefan Morariu.

Nu este conform adevărului, că dl Emeric Pop, fostul iurisconsult al »Economului«, care avusese conflicte cu

direcţiunea sa, cu ani înainte de venirea d-lui Dr. A. Frâncu la Cluj, ar fi fost depărtat prin dl B. Podoabă spre a-i face loc dlui Dr. Frâncu, pentru că cum se constată din acte, când a fost depărtat dl E. Pop în 21 Decembrie 1901 el a fost înlocuit prin dl Dr. Aurel Isac, iar dl Dr. Frâncu a primit de a reprezenta dimpreună cu dnul Dr. Isac afacerile institutului numai la 3 luni în urmă. —

Mai departe este lipsită de ori ce basă invenţiunea, că dl B. Podoabă ar fi mijlocit, ca să fie trimis prin consistorul din Blaj dl Dr. Dăianu ca protopop la Cluj. O însinuaţie aceasta, care trebuie considerată ca supărătoare şi pentru mărita şi înalta corporaţiune, fiindcă nu-i admisibil de a inventa că un consistor ar face numirile la cel mai de frunte post de protopop la intervenţia unui preot suspendat pentru grave delictе bisericeşti, care altfel pot să spun, că până în ultimul moment a cercat el însuşi pentru sine totul, ca să parvină la acel post, pentru care şi până în ziua de azi se crede singur îndreptăţit.... —

Astfel afrontul dlui Morariu este cu atât mai puţin legitim, fiindcă nu este adevărat, că dl Podoabă ar fi făcut pe popa în biserică, în locul dlui Dăianu, şi viceversa în bancă, fiindcă e în deobşte cunoscut, că d-l Dr. Dăianu să dedică cu entusiasm chemării sale preoteşti, care a ilustrat-o prin cele mai frumoase mărgăritare ale elocenţei bisericeşti şi prin urzirea şi organizarea misiunilor populare în biserica noastră.

În urmă mai trebuie se rectific şi insinuarea, că d-nii Frâncu şi Dăianu ar fi izolaţi de societatea Clujană fiindcă aceasta în marea ei majoritate precum şi bărbaţii de seamă din provincă, afară de micul cerc dela »Vatra«, este grupată în jurul d-lor Frâncu şi Dăianu şi îi secondează în acţiunile ce-le continuă pentru regenerarea acestui ţinut. —

În această direcţiune toţi Românii de bine ar trebui să se înşire alătura de aceşti bărbaţi şi e un caracteristic semn al timpurilor noastre, că numiţii sunt războiţi cu un sistem de duplicitate fără păreche pentru lupta lor pe cât de liniştită, pe atât de hotărâtă pentru

cea mai părăsită parte a neamului românesc. Pe când ei adecă sunt denunţaţi ca cei mai primejdioşi agitatori în presa ungurească şi la autorităţile publice, pe atunci în presa românească se găzduesc articoli plini de invective la adresa naţionalismului şi luptei culturale şi economice a aceluiaş bărbaţi. —

Am văzut cu o adevărată întristare, că în corul acelor din urmă şi-a relevat glasul şi d-l Dr. St. Morariu, căruia clubul deputaţilor naţionalişti din cameră i-a dat frumoasa misiune de-a organiza politiceşte comitatul Clujului.

Nu-i caut titlurile pentru aceasta misiune, cred însă că drumul luptelor personale, pe care a apucat, nu este cel adevărat şi nu corăspunde intereselor de obşte româneşti.

E intima mea dorinţă, şi cred, că a tuturor Românilor cinstiţi, ca serioşitatea cauzei noastre în aceste vremuri de primejdie să curme zavistia şi să ne unească pe toţi sub acelaş steag.

Cluj, 22 Aprilie 1908.

Dr. Victor Poruţiu
advocat.

CE-A FOST ODATA.

Cu sufletul în jale, cu gândul rătăcit
Mă 'nchid în taina vremii din care m'am ivit.
Lumină vreau din vechiul izvor îmbelşugat,
Căci negura vieţii în suflet mi-a intrat.
Mă luminează zarea trecutei bucurii,
Şi pacea ei alungă trudirile-mi pustii.
Privirea mi se pierde într'un senin adânc,
Ş'auzul îmi resonă de freamăte de crâng,
De şopot de izvoare, de-un vânt adietor,
De resuflări de taină, de zvonuri, care mor.
Văd chipuri dragi, prind vorbe din tremurul de vremei,
— O inimă, te întuneci şi tulburată gemi —
Icoana lor curată e vis... S'au stâns demult;
Povaţa lor cuminte azi n'o mai pot s' ascult;

Alerg mereu 'nainte, mereu fără de paș,
 Și 'n vâlmășeala lumii eu singur am rămas.
 Căci de mă 'ntorc spre umbră, povața să li-o cer,
 Aud șoptiri domoale, ce vin, și 'ndată pier
 Și nu le pot pricepe... Și tot mai neguros,
 Și tot mai șters de vreme văd chipul lor duios...
 — Șede-ți în lumea voastră, voi umbre bătrânești!...
 Azi graiurile voastre sunt graiuri din povești.
 Eram al vostru-odată, cu vremuri înapoi,
 Ori m'am făcut cuminte și nu vă știu pe voi.

Al. P. Dalfin.

Judecata proștilor.

De Ioan Sergejevici Turgenjew.

»Auzi-vei judecata proștilor...«

(Pușchin)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

»Auzi-vei judecata proștilor...« Vecinic adevărul ai grăit tu, marele nostru poet național, și și acuma ai dreptate.

»Auzi-vei judecata proștilor și risul mulțimii...«, — cine n'a cunoscut și una și alta?

Toate acestea să pot îndura — și trebuiesc îndurate; iar cine să simte destul de tare să le și desprețuiască!

De sunt lovituri, cari-ți ating de-adreptul inima... Cineva a făcut tot ce i-a stat în putință; s'a trudit, a lucrat cinstit și cu abnegațiune... De-odată inimile curate îl părăsesc cu dispreț; fețele cinstite să roșesc de indignare la auzul numelui său.

»Pleacă! Cară-te de-aici!« îi strigă glasuri tinere și cinstite. »Nu ne trebuești nici tu, nici cinstitele tale nisuințe; ne necinstești casa, nu ne cunoști, nici nu ne înțelegi, ești dușmanul nostru!«

Ce să facă cel izgonit? Să lucreze înapoi, să nu să încerce a să îndreptăți, — ba nici să nu să încerce a să gândească la o judecată dreaptă.

Odinioară țărani blăstămară pe acel călător, care le-a adus în locul pâinii cartofii, hrana de toate zilele a omului sărac; asvârliră din mâna-l prețiosul dar, ce le oferea, îl aruncase în noroiu și-l călcară cu picioarele.

Acum să hrănesc cu cartofi și nu știu — nici numele binefăcătorului lor.

Ei bine! Ce le pasă lor de numele lui? Și necunoscut, el îi scapă de foame.

Să căutăm numai, ca ceea ce le oferim să fie în adevăr hrană folositoare.

E amară, ce-i drept, dojana nedreaptă în gura acelora, pe cari îi iubim... Dar și ea să poate îndura...

»Lovește, dar ascultă!« — a zis generalul atenian spartanului.

»Lovește, dar fii sănătos și sătul!« — trebuie să zicem noi.

— (Februar 1878) —

Traducere de Valentin Drăganu.

Din scrierile S-tului I. Chrisostom.

Pentru ce se numește femeia »ajutorul« bărbatului, când ea în atâtea rânduri s'a dovedit drept o pacoste pe capul omului, care-l stânjinește în avântul său spre desăvârșire, necum să-l ajute?

Privitor la aceasta lăsăm să urmeze interesanta lămurire pe care ne-o dă Sf. Ioan Gură-de-aur în cartea sa »Despre Feciorie«:

»Și cum de se cheamă »ajutor« una care e curată piedecă? pentru că scris este: »Să facem lui ajutoriu asemenea lui« (Cartea Facerii 2, 18). Da! cum poate să fie ajutoriu aceea, care l'a despoiat pe bărbat de fericirea aceea și de traiul acela minunat din paradis, și l'a adus în crâncena vâltoare a vieții acesteia? una ca aceasta nu numai că nu e ajutoriu, ci o adevărată piedecă. »Dela muiere este începutul păcatului și prin ea toți murim« se zice (Înțelepciunea lui Sirah cap 25, vers 27). Și fericitul Pavel zice: »Și Adam nu s'au amăgit: iară muierea amăgindu-se au fost pricina călcării de poruncă« (1 Tim. 2, 14). Cum poate să fie deci ajutoriu aceea, care l'a supus pe bărbat morții? cum poate fi ajutoriu aceea, prin care s'au prăpădit cu potop fiii lui Dumnezeu, locuitorii pământului împreună cu dobitoacele și sburătoarele și toate celealalte viețuitoare? Oare nu femeia eră să-l pearză pe dreptul Job, de cumva nu era acesta un bărbat în toată vârtutea? oare nu femeia l'a mâncat pe un Samson? oare nu femeia a dat spre pierzare, întreg neamul Iudeilor, lui Beelfegor și spre măcelărire în mâinile înrudiților? Apoi cine l'a dat pe Achaab pe mâna diavolului, și mai înainte de acesta pe Solomon cel cu multă înțelepciune și mărire? Și chiar până în ziua de astăzi își îndeamnă bărbații

să se împotrivescă în multe lui Dumnezeu! și oare nu pentru aceasta zice bărbatul acela înțelept: „Toată răutatea e mică pe lângă răutatea muierei“ (Înț. Sirah 25, 26). — Cum deci a putut zice Dumnezeu: „Să facem lui ajutoriu asemenea lui“? căci Dumnezeu nu mințește. Nici eu nu zic așa ceva; Doamne ferește! Ci ea (muerea) a fost făcută spre aceasta și pentru aceasta (ca să fie omului de ajutoriu), dar ea nu vroi să rămână întru vrednicia ei, dupăcum nici bărbatul ei (n'a rămas). Pentrucă și pe acela l'a zidit Dumnezeu după chipul și asemănarea s'a, căci zis-a Domnul: „Să facem om după chipul nostru și după asemănare“ (Facere 1, 26.) precum zise și: „Să facem lui ajutoriu asemenea lui“; și făcându-se le perdu îndată pe amândouă. Căci nu-și păstră nici chipul și asemănarea sa cu Dumnezeu (în toată curătenia și frumseța ei originală), fiindcă lăsându-se rob poftei și prins fiind cu viclenie nu s'a știut înfrâna, și astfel în mare parte, ce-a fost înrânsul după chipul și asemănarea lui Dumnezeu, s'a pierdut, chiar și împotriva voinței lui; căci Dumnezeu (în urma păcatului) l'a lipsit pe om de-o bună parte a stăpânirii ce-o avea acesta la început peste întreagă firea, făcându-l (pe omul împăcătoșit) deopotrivă cu sclavul acela netrebnic, care s'a răzvrătit împotriva domnului său. Pentrucă la început (omul) tuturor fearelor era înfricoșat; deoarece Dumnezeu aduse înaintea lui toate dihaniile, și nici una nu cuteză să-l vateme sau să se dea la el, fiindcă vedeă înrânsul strălucind asemenea dumnezească; dupăce însă acele strălucitoare semne dumnezești se întunecară prin păcat, și (Dumnezeu) l'a aruncat din domnia aceea. Și precum prin aceea că omul nu este stăpânul absolut al tuturor viețuitoarelor de pe pământ, ci de unele tremură și se înspăimântă și el, nu se dă de minciună zisa Domnului care sună: „Și să stăpâniască... tot pământul“ (Facere 1, 26.); căci nu din vina celui ce-a dat-o, ci din vina celui ce a primit-o s'a știrbit această putere; tot așijderea nici intrigile ce le fac muierele bărbaților nu răstoarnă spusa aceea a Domnului care zice: „Să facem lui ajutoriu asemenea lui“; căci pentru aceasta a fost zidită, dar nu a stărut întru aceasta. Dar și în afară de aceasta ea se poate numi „ajutoriu“ întru cât aieva ne ajută și ne este sprijin la susținerea vieții acesteia pământești, la nașterea pruncilor și la lecuirea poffelor trupului; dacă însă acum ținta noastră nu este viața aceasta pământească și nici nașterea de copii, nice împlinirea poffelor, la ce poate slugi atunci (femeia) de ajutoriu? Căci dacă ea în cele de rând îți poate fi de oarecare ajutoriu, având-o în lucrurile cele cu adevărat mari, nu numai că nu ne e de nici un folos, ci numai ne opăcește prin tot soiul de griji și gânduri ce ne face.

N. Cârstea.

CRONICA.

Christos a înviat! Deşi terenele vieţii noastre publice în toate părţile ne arată numai semne rele, de slăbiciuni neputincioase, de patimi, ce rod, de miserii ce ne subminează, şi foarte puţine, răsele şi ne închegate se vădesc puterile vii, — totuşi avem credinţă în Dumnezeu, avem nădejde în principiile mântuitoare, ce ne călăuzesc, şi cu vie pătrundere zicem tuturor: **Christos a înviat!** Stricată a fost lumea oamenilor în care s'a coborât Fiul lui D-zeu; rei au fost cei ce au primit bunătăţile lui; pătimişi şi orbiţi au fost cărturarii, fariseii şi archiereii Jidovilor, orbi conducători ai orbilor; tristă a fost frica şi temerea apostolilor; revoltătoare tradarea lui Iuda, îngrozitor cinismul tuturor, totuşi **Christos a înviat.** Tomai de aceia înviat, ca să refacă viaţa cea putredă prin patimi şi păcate, ca să învie pe cei amărâţi, ca să încurageze pe cei înfricaţi, şi să facă eroii din cei ce tremurau de spaimă, închişi într'o casă, de frica jidovilor. Astfel credem, că va veni şi la noi învierea. Că prea s'au părăsit toate rătăcirile, prea făţişe se arată toate patimile, prea mare e corupţia, în sus şi în jos, la oraşe şi la sate, şi prea miroasă a descompunere dela Gherla până la Caransebeş, din Sătmar până în Săcele, — ba şi mai de parte, şi prea grozav e cinismul în toate, — ca să nu se provoace o reacţiune viguroasă, care să spulbere putreziunea şi să învieze tot ce-i viu şi sănătos, dar amărât.

Semne sunt; nădejdi avem, credinţa ne este tare şi în aceasta credinţă zicem tuturor: **Christos a înviat!**

Daruri bisericeii şi şcoalei din Cluj.

Au binevoit a dărui pentru scopurile şcoalei confes. gr.-cat române din Cluj:

În timpul din urmă, decând chestiunea şcoalelor a început să cuprindă minţile româneşti, biserica noastră din Cluj, care tocmai acum când şcoala e mai preţioasă şi-a zidit un splendid local nou de şcoală, lărginduşi activitatea acum cu doi învăţători, a primit frumoase încurajeri prin darurile ce i-s'au făcut, pentru plătirea grădinei celei noue ce a cumpărat, pentru inzestrarea şcoalei celei noue şi pentru alte lipse ale ei. Ne facem o plăcută datorinţă de a releva aici în primul rând darul institutului »Economul« care a dat 2200 cor. şi a hotărît ca acest ajutor să fie stabil. Cu bucurie constatăm că adunarea generală din 25 Martie a »Economului« a sancţionat cu unanimitate aceasta hotărîre, ne luând în seamă unica voce discordantă şi răguşită, de reutate şi de patimă, care în toate căuta, fără drept, să contrazică şi a cutezat şi contra ajutorului oferit şcoalei să se ridice. Fireşte în zădar. Relevăm apoi cu recunoştinţă darul nu mai puţin considerabil de 2000 cor. a d-lui *Dr. Victor Poruţiu*, care şi-a achitat astfel promisiunea, făcută când cu cumpărarea grădinei de la baron. Bornemisza, înşirându-se upă patronul şcoalei d-l Stefan cav. Havaşi.

„Economul“ institut de credit Cluj, 2200 cor.; Dr. Victor Poruţiu avocat, Cluj, 2000 cor.; „Reuniunea sodalilor rom.“ Cluj, 200 cor.; Al. Borza, croitor, Cluj, 20 cor.; Const. Jurcan, ofic. la poştă, Cluj 5 cor.; Dr. Isidor Marcu, rector semin. Blaj, 50 cor.; Aurel Poruţiu, par. şi viceprot. cu soţia dna Ana Nestor din Desmir 50 cor.; dna Iuliana Gergely n. Nagy, Cluj, 100 cor.; George Pop de Băseşti, mare proprietar 50 cor. Dr. Amos Frâncu avocat, Cluj, 100 cor.; Dr. E. Dăianu protopop, Cluj, 10 cor.; Iunio Brut Hodoş, dir. »Patriei« Blaj, 50 cor.;

Ioan Pop, tin. Cluj—Mănăştur 2 cor. Ioan Pop sen. Cluj—Mănăştur, 2 cor.; Teodor Baba, Cluj, muncitor 4 cor.; Vasile Feiurdean, Cluj, Măn. 5 cor. Trifan Fekete, birjar, Cluj, 2 cor.; Petru Fărcaş, Jucul-de-jos, 5 cor.; Total: 4855 coroane.

Dzeu să răsplătească tuturor generoşilor dăruitori cu sufleteştile daruri!

Pentru biserica cea nouă din Cluj.

Au binevoit a dăruii:

Din prilejul sfintelor serbători a învierii avem binevenitul prilej de a mulţămii inimilor generoase, cari şi-au adus aminte de fondul bisericii celei noue. Aşiderea de a ne exprima dorul inimei, ca prin învierea domnului să învieze în inimi şi dorinţele spre ideal, jertfind cât mai mult pentru apropierea şi întruparea lui: clădirea unei noue frumoase şi măreţe biserici în Cluj.

410 Maria Rus, Cluj, Szapanyos u. 1 cor. 411 Abc — Xyz. Budapesta 1 cor. 412 Maria Brazdă, Cluj, 10 cor. 413 Ilisie Ghiran, Cluj, Csertörö 14, 5 cor. 414 Basil Basiota, jude reg. în p. Zagra 20 cor. 415 Rafila Lucaciu n. Muntean, Feleac, dela jocul miresei la nuntă 160 cor. 51 fil. 416 Filip Părvu, învăţ. Macicaş ung 4 cor. 417 George Farago, not. în p. Cluj, 50 cor. 418 Vas. Ghiran, Cluj, 10 cor. 419 Ales Oltean, Cluj. Ipar u. 1 cor. 420 Nemes Todor, Cluj Mănăştur: 1 cor. 421 Maria David din Şinteu, 1 cor. 422 Teotor Martin, sergent. Cluj, 4 cor. 423 D-na Ana Poruţiu n. Nestor, Desmir, 20 cor. Total: 288 cor. 51 fil.

— Dzeul învierii să le răsplătească cu darurile lui cele veşnice.

— **Pelerinajul la Roma** e satorit definitiv. Plecarea din Budapesta, gara orientală, se va face în 19 Maiu. Sosirea la Roma va fi în 21 Maiu dimineaţa. S'au anunţat până acum vreo 70 persoane, din cler şi mireni, domni şi dame. Până în 30 April se mai pot face înştiinţări, trimitând taxa de 300 (cl. II) ori 400 cor. (cl. I.) la adresa d-lui Dr. D. Fireza, secretar episcopesc, Lugoj.

— **Sinodul de primăvară** în tractul Clujului s'a ţinut Vineri, în 17 Aprilie n. luând parte aproape toţi preoţii. Mai întâiu s'au făcut exerciţii spirituale în biserică, cuvântând protopopul Dr. Dăianu şi Dr. Iuliu Florian, care a ţinut o foarte mişcătoare meditaţiune despre pocăinţa preotului. Liturgia preasfinţitelor a celebrat'o p. Eug. P. Păcurariu, în cursul căreia mai mulţi preoţi şi credincioşi s'au cuminecat. Sinodul propriu zis s'a ţinut în cuartirul parochial în care s'au desbătut cu multă demnitate toate cauzele şi mai ales cauza şcoalelor. Sinodul, drept

concluzie, a hotărât să roage pe Esc. Sa Metropolitul să convoace un sinod arhiepiscopal, ori mai bine un congres micst, care să se ocupe mai ales cu chestiunea şcoalelor, şi să dea ocazie şi fruntaşilor mireni din întreaga metropolă, de a şi spune cuvântul într'o cauză aşa de mare. —

— Reuniunea de cântări din Bistriţa va da la 3 Maiu un concert în »Gewerbeverein«.

— În Şeulia de Câmpie se va da petrecere în 6 Maiu, din prilejul adunării învăţătorilor.

— În Zlatna concert a treia zi de Paşti, în hotelul lui P. Paul dat de teologii din Sibiu.

— **Necrolog.** Dr. Vas. Crişan, tinerul avocat din Huedin, s'a sfârşit printr'un tragic incident, în 17 Aprilie n. 1908. Îl deplânge tineră soţie, familia Pop, din Morlaca, şi număroase rudeni, cărora le exprimăm cea mai sinceră condolenţă.

— Vas. Popescu, veteranul preot al Jucului, răposat în Turda în vârstă de 75 ani.

— A doua zi de Paşti va fi petrecere cu teatru în Caşva, sub conducerea învăţătorului Florian Pop.

— Pentru masa studenţilor din Cluj au binevoit a contribui în timpul din urmă: »Patria« din Blaj 100 cor. »Selegiana« din Jibău 50 cor. »Păstorul« din Timişoara 10. »Schinteia« din Tăure 10 cor. d-l Florian Cocian, 20 cor. Dr. Oct. Russu, adv. Sibiu, 20 cor. »Albina« din Sibiu 200 cor. »Crişana« din Brad 50 cor. »Arieşana« din Turda, 30 cor. »Riureana« din Capolnoc M. 10 cor.

Diracţiunea.

— **Ilustraţiile noastre** din acest nr. întâmplător reprezintă două faze extreme a Răstignirii. Câtă distanţă de la »Crucifixo blasfemo« din Pallazzo dei Cesari, până la »Golgotha« celebrului Munkácsy!

Opera lui Munkácsy reproducă aci este o parte din marele tablou, care împreună cu »Ecce Homo« şi »Christos înaintea lui Pilat« formează grandioasă Trilogie, care în 3 acte mari dă întreagă tragedia Calvarului. Tot ce am spus în rândul trecut despre Triptichon-ul lui Feszthy se poate spune, ca execuţie artistică şi expresiune poetică şi despre acest tablou al lui Munkácsy, pe care societatea »Könyves Kálmán« din Budapesta (Nagymező u. 37—39) l'a edat într'o reproducere artistică, frumos încadrată, care se poate procura de acolo cu uşoară plătire în rate. Nu putem în destul recomanda aceste opere — despre cari, în deosebi despre »Trilogia« lui Munkácsy avem de gând a vorbi în deosebi.

— Nrul proxim al »Răvaşului« va apărea în jumătatea primă a lunii Maiu, când vom da şi o cronică literară bogată despre cărţi, reviste şi ziare.

Lexiconul românesc din Caloceea.

În nrul din urmă al preţuitei reviste »Răvaşul« aţi amintit despre un vechiu lexicon românesc şi o gramatică a limbii române, anterioară celei alui Clain-Şincai, cari se găsesc în manuscris, aparţinând bibliotecii arhiepiscopii rom.-cat. din Caloceea, ear de present în mâinile d-lui Dr. Iosif Siegescu, care le-a primit pentru a le studia. Pe cât ştiu d-l Dr. Siegescu va face o conferenţă în cercul societăţii filologice din Budapesta asupra acestor monumente pe care a reuşit, cel dintâiu între Români, să-le afle. Ca unul, care am avut norocul a arunca o privire asupra lor vă pot comunica următoarele.

Titlul lexiconului este) »Lexicon compendiarium latino-valachicum, complectens dictiones ac phrases latinas cum valachica earum interpretatione.«

Opera esta dedicată în cinstea unui canonic rom.-cat. din Oradea-mare, Francisc Xaver Rier, abbatiz B. V. M. de Saar,... necnon Mediocris Zolnok archidiaconi... etc. — Autorul necunoscut, un preot înse desigur, zice la prefaţă, că nu mult a trebuit să se gândească, cui să-şi închine scrierea sa, că om mai vrednic ca abatele Rier nu află, fiindcă, el de mult l'a îmbărbătat să scrie şi o gramatică, pe care după ce a isprăvit'o i-a dat însărcinarea să scrie şi în »compendiarium lexicon«. — Păr. Rier a fost numit canonic în 1763 şi a murit la 1776. Între anii acestia au trebuit să fie scrise gramatica şi lexiconul nostru.

Partea românească a scrierilor este cu cirile, în stil corect şi curat românesc. Eată câteva cuvinte şi frase din lexicon: Cluj

A teneris — din tinereţe. Abortus — naştere fără vreme. Absum — nu-s de faţă. Abest a crimine — nu-i vinovat. Absum a spe — n'am nădejde. Acceptum referro — mulţumesc: Acclamo — chiotesc(!) Addico me litteris — mă dau spre învăţătură. Facio bellum — scornesc răsbresboiu. Facio iacturam — păgubesc. Facio veniam — iert. Facultas artium — învăţătură. Fallo tempus — petrec vremea.

Dacă autorul acestor scrieri va fi fost străin a ştiut foarte bine româneşte. Pare înse probabil, că va fi fost un român învăţat, — poate unul dintre învăţaţii noştri de pe atunci — care a avut relaţii bune cu catolici, şi mui ales cu abatele Rier.

Eată de ce e de interes ce va constata d-l Dr. Siegescu în urma cercetărilor ce le face.

* * *

P. S. R.

Dr. O. Prohászka — **Isus Christos şi viaţa modernă**, trad. Dr. E. Dăianu. Broşura de 121 pg. legată frumos în pânză. Preţul 1 cor. 50 fil. A se adresa la »Răvaşul«.

»Într'un mănunchiu de opt conferenţe, pe cari autorul — pe atunci profesor universitar, azi episc. romano-cat. de Alba — Regală — le-a ținut în biserica universităţii din Budapesta, se vedeşte cu înaltă măestrie puterea întrinsecă de adevăr şi valoare practică a

evangeliei creştine pentru trebuinţele vieţii moderne. Pretutindenea simţim glasul călduros şi plin de iubire al unei conştiinţe pătrunsă de sublimitatea adevărului creştin, pe care ar vrea să-l vadă întru pat în sufletul şi în viaţa tuturor, căci numai acel adevăr este în stare să aducă »renaşterea omului celui nou«, şi viaţa charului dumnezeesc. »Om nu se poate crea decât cu sufletul şi inspiraţiune, cum a creat oarecând însuşi Dumnezeu: »a suflat suflet de viaţă«; puterea de renaştere a omului nu poate fi decât o putere morală, al cărei izvor însuşi D-zeu îl face să răsară întru noi«.

»Ori cine se poate convinge despre puterea acelui adevăr, căci el este o faptă vie, şi de viaţă dătătoare. Superioritatea idealelor vieţii creştineşti, o dovedeşte autorul printr'o espunere curgătoare şi vioaie bogată în idei şi observaţii psihologice fine, împodobită cu icoane şi asemănări frumoase, întretăsută cu citate potrivite din sf. Scriptură, din părinţi bisericei şi din diferiţi scriitori moderni. Dovezile se adresează raţiunii şi inimii de o potrivă, pentru a conduce la Dumnezeu pe *omul ntieg* — prin credinţă şi iubire, prin convingerea minţii şi prin sfinţenia voinţii. Caracterul confesional iese la iveală numai în câteva locuri (Adecă numai din câteva locuri se poate vedea de ce confesiune e autorul episcop, căci cartea nu are caracter confesional, ci în înţeles pur şi large creştină.) »Răvaşul« — *University Library Cluj*

Traducerea e făcută într'o limbă românească frumoasă şi aleasă; simţeşti o adevărată recreare sufletească cetindu-o. Recomand cu căldura, nu numai preoţilor, ci mai ales *mirenilor* nostri aceasta frumoasă *scriere de evangelizare modernă*.

N. B.

„Revista Teologică“, Sibiu, I. p. 425—26.

* * *

Au apărut: *Apostolie modernă* de Dr. O Prohaszka. Traducere, făcută cu autorisarea celor competenţi, de Dr. Elie Dăianu. Broşură de un cuprins actual, palpitant de interesantă. Costă 50 fil, Legată în pânză 1 coroană. Legată frumos dimpreună cu scrierea de mainainte a »Episcopului Prohaszka«: »Isus Christos şi viaţa modernă« costă 2 cor. şi 10 fil. porto. A se adresa la »Răvaşul« Cluj.

Ediţiunile »Minervei« din Bucureşti.

Au mai apărut şi ni-s'au trimis:

1. *Alexandri*: Poesii Poporale ale Românilor, îngri-gite de E. Gârlean. Preţul. 1'50 cor.
2. *Carageale*: Nuvele. Povestiri. Preţul. 1'50 cor.
3. M. Sadoveanu: O istorie veche. Preţul. 1'50 cor. Le recomandăm.

Cărțile tipărite la Tipografia »Carmen« în Cluj.

La administrația »RĂVAȘULUI« se află următoarele cărți:

1. »Predicile lui Petru Maior« pe Dumineci și Sărbători. Ediție cu lit. lat. de Dr. E. Dăianu, broșurată 6 cor. legată frumos în pânză. cu călcăiu de piele, și inscripție aurită, 7 cor.

2. »Propovedaniile lui P. Maior«, predici la înmormântări, legate ca și predicile celelalte 4 cor.

3. »Statul, Biserica și Școala, de Sarmaságh Géza, trad. I. N. Pop. Carte premiată de facultatea teologică a universității din Budapesta. Cu o prefață de Dr. E. Dăianu. Prețul 1 cor. 50 fil.

4. »Roadele mii Creștinești«, de Teod. Câmpianu. Cu o prefață de Dr. E. Dăianu. Volum de cuprins pedagogic moral, elegant tipărit cu numeroase ilustrațiuni. Prețul 3 cor.

5. »O alegere de episcopi moldoveni« în 1557—8, de N. Iorga, cu 2 ilustrațiuni. Prețul 10 fil.

6. »Castelul din carpați« roman de Jules Verne, trad. în românește de V. Onișor, ed. Dr. E. Dăianu. Cu mulțime de chipuri. Prețul 1 cor. 60 fil.

7. »Mama Sfântului Augustin« de Episcopul Emil Bougaud, trad. de Salba. Frumos legată în pânză 4 cor. Broșurată 3 cor.

8. »Cartea Durerii« de Em. Bougaud, trad. Iac. A. Nicolescu. Carte de mângâiere recoamandată de consistorul din Blaj. Broșurată 1 cor. 50 fil. Legată frumos în pânză și aurită 2 cor. 50.

9. »Suplex Libellus Valachorum«. Latinește și românește, tradus de Dr. E. Dăianu. Prețul 1 cor.

10. »Cărțile Săteanului Român« Nr. 1. »Schife din popor« de G. Stoica. Prețul 10 fil. — Nr. 2. »Păcatele noastre«, de P. Suci. Prețul 15 fil. — Nr. 3. »Despre păcatele sătenilor«, căzanie populară de Ioan Roman. Prețul 20 fil. — Nr. 4. Povești din satul nostru: »Dinu Maicii«, de Ioan Isaic. Prețul 10 fil.

11. »Biserica lui Bob în Cluj«, broșură cu multe ilustrațiuni 1 cor. 30 fil.

12. »Isus Christos și viața modernă«, de Episcopul Prohászka, traducere de Dr. E. Dăianu; legată frumos în pânză 1 cor. 50 fil.

13. »Apostolie modernă«, de Episcopul Prohászka, traducere de Dr. E. Dăianu; legată frumos 1 coroană. Broșurată 50 fil.

14. »Paedagogium«. Poem din prima eră creștină de Giovanni Pascoli. Tradus din latinește de Ion Roșioru. Broș. 24 fil.

La comanda să se adauge și 5% porto postal.

Biblioteca despărțământului
Cluj.

Ce să facem? Plan de lucrare întocmit pentru »Despărțământul Cluj« prin *Dr. Amos Frâncu*. Prețul 20 fil.

Ursu Broina, povestire, de *Dr. E. Dăianu*. Prețul 30 fil.

Intâiul ajutor la nenorociri. Povestit pe românește de *Silviu Brânzeu*. Prețul 30 fil.

Cultivați pomi! de *V. Ranta Buticescu*. Prețul 20 fil.

Cum trebuie să lucrăm pământul? de *Aurel Poruțiu*. Prețul 20 fil.

George Barițiu de *E. Zeflean*. Prețul 20 fil.

FACEȚI TOVĂRĂȘII (Mustre de statute). Prețul 20 fil.

Povestea noastră. La America. Dela Țară. Prețul 10 fil.

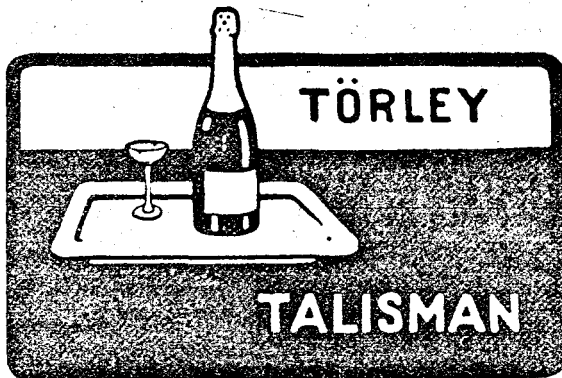

Din ale bucătăriei țaranului de *Ana Florea*. Prețul 20 fil.

Ioan A. Anderco. Un scriitor maramurăsan de *Dr. E. Dăianu*. Prețul 20 fil.

Ce s'a făcut în 2 $\frac{1}{2}$ ani. Prețul 20 fil.
La comanda să se adaugă și porto postal.

Cea mai bună pogace
pentru câni

este și rămâne

**Pogacea pentru câni
a lui Fattinger**

care dintre toate mijloacele de nutriție de acest soi posedă cea mai bună compoziție și efect de nutriție.

50 Kg. Cor. 23.— 5 Kg. liber de porto Cor. 3.20

**Puppy-Bisquit a lui
Fattinger**

pentru câni tineri.

50 Kg. Cor. 26.— 5 Kg. liber de porto Cor. 3.50

Prospecte libere de porto prin Fabrica de pâgăci patent pentru câni și nutremânt pentru galițe în Wiener-Neustadt.

Peste 250 de prime premii.

Mijloacele de nutriție ale lui Fattinger să pregătesc sub controlă veterinară. 1—20

BCU Cluj / Central University Library

„THE STANDARD“

fondată în anul 1825.

Efectuește **asigurări pe viață** pe lângă condițiuni foarte favorabile.

Incasso anual
Cor.: 34,600.000

Dividende solvite
Cor.: 170,000.000

Avere proprie
Cor.: 274,000.000

Despăgubiri de viață
Cor.: 570,000.000

Agentura generală pentru Transilvania:

Cluj. Strada Ferencz-József Nr. 17.

Filiala pentru Ungaria:

**Budapesta, Strada Kossuth-Lajos nr. 4
în Palatul Standard. (Casa proprie).**

Centrala generală:

Edinburg. (Anglia).

La tipografia
»CARMEN«

în Cluj

se află de vânzare

„ROMANA“

(pe note)

de Tunarul.

Prețul unui exempl.

2 cor. 50 fl.

Institutul indigen de asigurare

Fondat la
1868

„Transsylvania“

Fondat la
1868

se recomandă pentru încheierea de
Asigurări de foc și asupra vieții, de rente, zestre pe cheltuelile înmormântării etc. în toate combinațiile și cu tarifele cele mai ieftine.

Valori asigurate:
105 milioane cor.

Despăgubiri prestate:
7 milioane coroane.

Sfaturi în toate afacerile de asigurare se dau fără nici o cheltuială.

Acușitori buni se caută în condițiuni favorabile.

Agentura generală în Cuj, Emketér 16.

Asigurări se pot face la »Economul« și la Agentura »Transilvaniei« în Cluj.

Predici pe Dumineci și serbători

vol. I. și II., legat în pânză și piele 7 cor. + 30 fil. porto

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Institut de artă și industrie
bisericească

Rétay & Benedek în Budapesta

VI., str. Váczi utca. nr. 59.

Mare magazin de tot felul de recvisite bisericești, anume: faloane, ornate diaconesti, stiehare, prapori, steaguri, potire, ciborii, cruci, feșnice, candelabre, platenite, icoane de închinat, iconostase, icoane de hram etc. cu prețuri convenabile. Listă de prețuri și proiecte despre ele să trimit cu plăcere.

Institutul nostru de sculptură, cel mai mare în țară, pregătește: iconostase, altare, mese de proscodie, amvoane, cadre de icoane portative, sfeșnice stabile, etc. În esecutie frumoasă și cu prețuri echitabile.

Primim pictarea bisericilor. Pentru comande de acestea trimitem gratis un specialist al nostru la fața locului. Proiecte și preliminare de spese trimitem bucuos.

Tipografia „Carmen“ Petru P. Barițiu în Cluj—Kolozsvar.